

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS MOKSLŲ BAKALAURO PROGRAMA

MANTAS BOGDANSKIS

IV kurso, 4 grupės studentas

PRITAIKYTO ATGRASYMO STRATEGIJA: NATO KLAIDOS RUSIJOS ATVŽILGIU

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovas: dr. D. Šlekys

Vilnius, 2017

BAKALAURO DARBO PRIEŠLAPIS

Bakalauro/magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Bakalauro/magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Bakalauro/magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Bakalauro/magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „PRITAIKYTO ATGRASYMO STRATEGIJA: NATO KLAIIDOS RUSIJOS ATVŽILGIU“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Mantas Bogdanskis

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Bogdanskis M. Pritaikyto atgrasymo strategija: NATO klaidos Rusijos atžvilgiu:

Politikos mokslų specialybės, bakalauro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas D. Šlekys. V., 2017. – 54 p.

Reikšminiai žodžiai: strateginė kultūra, pritaikytas atgrasymas, NATO, Rusija, strategija, kultūra, psichologija, karyba, karas, atgrasymo strategija, Rusijos istorija.

Šiame darbe yra bandoma įvertinti NATO pasirinktas strategijas norint atgrasyti Rusiją nuo agresyvių veiksmų. Tai yra bandoma padaryti per trečiosios kartos strateginės kultūros ir pritaikyto atgrasymo doktrinas. Remiantis jų pagrindais, yra gilinamasi į Rusijos strateginę kultūrą, ieškant veiksmų, kurie potencialiai gali paveikti Rusijos strateginių sprendimų priėmimą. Kiekvienas iš šių kriterijų yra įvertinamas, kaip jį būtų galima atgrasyti.

Taip pat yra peržiūrimi NATO sprendimai ir veiksmai Rusijai atgrasyti nuo 2014 m. Velso susitikimo iki 2016 m. Varšuvos susitikimo. Priimti sprendimai yra palyginami su Rusijos strateginės kultūros kriterijais, žiūrint, ar jie tinka atgrasyti Rusijos agresijai, taip pažiūrint, kurios atgrasymo metodikos yra klaidingos.

Turinys

Įvadas.....	6
1. Metodologija	9
2. Teorinis pagrindas	10
2.1. Strateginė kultūra	10
2.2. Pritaikytas atgrasymas	13
3. Rusijos strateginės kultūros analizė	18
3.1. Kantrybė, kančia, dvasingumas ir pasiaukojimas daugumos vardan	18
3.2. Teritorijos plėtimas.....	21
3.3. Statusas ir prestižas, galinga imperinė valstybė	22
4. Sumuojant strateginės kultūrą ir jos ramsčius. Į ką galima atkreipti dėmesį?.....	26
4.1. Požiūris į karą – normali būseną ar nukrypimas?	27
4.2. Požiūris į priešą ir jo pavojingumą. Nulinės ar kintančios sumos žaidimas?	27
4.3. Požiūris į jėgos naudojimą. Kaip, kada ir kur reikia naudoti jėgą?	28
5. Strateginės kultūros ramsčiai.....	30
5.1. Ekspansionizmas	30
5.2. Imperinis sindromas	30
5.3. Statusas	31
5.4. Kantrybė su gebėjimu ištvirti sunkias sąlygas	32
6. NATO atgrasymo sprendimai	33
6.1. Vėlo susitikimas ir Pasirengimo Veiksmų Planas (Readiness Action Plan (RAP)).....	34
6.2. Pratrybos Noble Jump	36
6.3. Varšuvos susitikimas	37
7. Kultūros ir veiksmų palyginimas. Ką NATO galėjo padaryti neteisingai?	39
7.1. Ekspansionizmas	39
7.2. Imperinis sindromas	40
7.3. Statusas	43
7.4. Kantrybė su gebėjimu ištvirti sunkias sąlygas	44
Išvados	45
Literatūros sąrašas	49
Summary	53

Įvadas

Po Šaltojo karo pabaigos, Vakarai bandė vienaip ar kitaip sugyventi su Rusijos Federacija. Bendradarbiavimui ir bendravimui palaikyti buvo kuriamos institucijos, kuriomis naudodamiesi Vakarai, per Šiaurės Atlanto Sutarties Organizaciją (NATO), turėjo kartu su Rusija siekti bendrų tikslų įvairiose srityse.¹² Atrodė, bendradarbiavimas, bendravimas ir sugyvenimas buvo pasiektas, bet 2008 metais tokios iliuzijos buvo sugriautos su Rusijos įsiveržimu į Gruziją. Po šio įvykio NATO santykius bandė atkurti, bet tai buvo veltui, nes 2008 metų scenarijus pasikartojė 2014 metais Ukrainoje. Po šio incidento bet koks bendradarbiavimas su Rusija buvo nutrauktas.³

Pastarieji įvykiai Ukrainoje parodė, kad Rusija nenori klausytis NATO ir savo, jos nuomone, įtakos sferoje elgiasi kaip nori, nepriklausomai nuo to, kokios agresyvių veiksmų prevenciją vykdančios institucijos egzistuoja. Tai parodo problemą, kad dabartinės institucijos nėra veiksmingos. Norint, kad agresyvūs veiksmai nepasikartotų, privalu Rusiją nuo jų atgrasyti, kad nebūtų noro nei pradėti atvirą karą, nei kad Ukrainos situacija apsireikštų kurioje kitoje valstybėje. Nors matoma, kad NATO imasi veiksmų, jie jau yra vykdomi *post factum*, Rusijai įsiveržus į kitų valstybių teritoriją. 2016 liepą vykęs NATO Varšuvos susitikimas lėmė, jog į buvusias pokomunistines valstybes bus atsiųsta dar karių norint atgrasyti Rusiją.⁴ Keblu yra tai, jog, atsižvelgus į ankstesnius NATO veiksmus, jie pasirodo neefektyvūs. Dėl to nėra aišku, ar naujos implementuotos metodikos yra pakankamas ir teisingas sprendimas norint atgrasyti Rusiją. Žiūrint į praeities rezultatus, kyla klausimas, kad galbūt reikėtų iš pagrindų keisti NATO strategiją Rusijos atžvilgiu.

Įvairių veiksmų norint pasiekti geram sutarimui su Rusija jau imamasi gana ilgą laiką. Nuo Šaltojo karo pabaigos NATO siūlė Rusijai bendradarbiavimą ir taikų sugyvenimą įvairiose srityse, dialogui palaikyti buvo kuriamos įvairios institucijos. 1997 metais abiejų pusių buvo pasirašytas Abipusių Santykių, Kooperacijos ir Saugumo Aktas (Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation signed in Paris, France), įgalinantis, be kitų dalykų, nekovojamą tarp abiejų blokų ir įkuriantis Nuolatinę Jungtinę Tarybą (Permanent Joint Council), instituciją diskusijoms ir bendradarbiavimui.⁵ 2002 metais pasirašyta Romos Susitikimo metu pasirašyta

¹ NATO, „Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation signed in Paris, France“, 1997. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_25468.htm> [Žiūrėta 2016 12 06].

² NATO, „NATO-Russia Relations: A New Quality“, 2002. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19572.htm> [Žiūrėta 2016 12 06].

³ NATO, „Relations with Russia“, 2016. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50090.htm> [Žiūrėta 2016 12 06].

⁴ NATO, „Warsaw Summit Communiqué“, 2016. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm> [Žiūrėta 2017 04 14].

⁵ NATO, „Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation signed in Paris, France“, 1997. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_25468.htm> [Žiūrėta 2016 12 06].

sutartis šią instituciją dar labiau sutvirtino, išskeldama NATO ir Rusijos santykius į naują lygmenį, įsteigdama NATO-Rusijos Tarybą (NATO-Russia Council (NRC)), kas praplėtė bendradarbiavimą į daug sričių, įskaitant ir bendrą oro gynybą ir karinę kooperaciją.⁶ Nepaisant to, šių institucijų buvimas nesutrukdė Rusijai 2008 metais įsiveržti į Gruziją, kas privedė prie NRC susitikimų suspendavimo. 2009 metais jie buvo atnaujinti, o noras nekovoti tarpusavyje buvo vėl buvo gražintas ir užtvirtintas 2010 metų Lisabonos pranešime.⁷⁸ NRC vėl buvo atkurta iki 2014 metų, ir kurį laiką atrodė, jog pagaliau Rusijos problema agresijos išspręsta, tačiau Rusija pradėjo veržtis į Ukrainą. Po šio incidento buvo nutrauktas bet koks, tiek civilinis, tiek karinis, bendradarbiavimas su Rusija.⁹

Be aukščiau minėtų dialogo institucijų, egzistuoja keletas dokumentų, kurie, bent teoriškai turėtų skatinti bendradarbiavimą tarp NATO ir Rusijos. Šiems dokumentams priklauso Partnerystės Taikos Labui (Partnership for Peace (PfP) programa) ir Konvencinių Ginkluotų Pajėgų Europoje (Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (CFE)) Sutartis. PfP programa apima beveik kiekvieną NATO veiklos aspektą. Euro-Atlantinės valstybės, pasirašiusios joje veikti, koordinuoja kartu su NATO tikslais savo veiklas ir viena kitai padeda susitartose srityse.¹⁰ Prie šios programos 1994 metais prisijungė ir Rusija.¹¹ Tuo tarpu, CFE sutartis įpareigoja mažinti savo karines pajėgas bei techniką kontinente iki nustatyto skaičiaus. Rusija irgi jai priklausė, kol paskelbė sutarties implementacijos sustabdymą 2007 metais.¹²¹³

Kaip matyti, nors egzistuoja institucijos ir dokumentai, kurie sąlygoja bendradarbiavimą ir kovinių veiksmų nebuvimą tarp NATO ir Rusijos, tai vis viena nesustabdė Rusijos veržtis į užsienio valstybes. Dėl šios priežasties gali kilti klausimas, gal vis dėlto NATO neteisingai įvertino Rusiją ir pritaikė ne tokias priemones, norėdama palaikyti taiką ir bendradarbiavimą su ja ir taip pat galėjo pasirinkti ne tas priemones jai atgrasyti.

---

⁶ NATO, „NATO-Russia Relations: A New Quality“, 2002. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19572.htm> [Žiūrėta 2016 12 06].

⁷ NATO, „Relations with Russia“, 2016. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50090.htm> [Žiūrėta 2016 12 06].

⁸ NATO, „NATO-Russia Council Joint Statement“, NATO, 2010. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_68871.htm?selectedLocale=en> [Žiūrėta 2016 12 06].

⁹ NATO, „Relations with Russia“, 2016. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50090.htm> [Žiūrėta 2016 12 06].

¹⁰ NATO, „Partnership for Peace programme“, 2016. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50349.htm> [Žiūrėta 2016 12 06].

¹¹ NATO, „Signatures of Partnership for Peace Framework Document“, 2012. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_82584.htm> [Žiūrėta 2016 12 06].

¹² Arms Control Association, „The Conventional Armed Forces in Europe (CFE) Treaty and the Adapted CFE Treaty at a Glance“, 2012. <<https://www.armscontrol.org/factsheet/cfe>> [Žiūrėta 2016 12 06].

¹³ NATO, „Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (CFE)“, NTI, 2016. <<http://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/treaty-conventional-armed-forces-europe-cfe/>> [Žiūrėta 2016 12 06].

Norint įvertinti NATO pasirinktų strategijų efektyvumą, pasirinkta naudotis strateginės kultūros ir pritaikyto atgrasymo doktrinomis. Renkamasi būtent trečioji strateginės kultūros studijų karta, nes būtent ji dirba su strateginio lygio studijomis, galinti paaiškinti, kodėl valstybės vienaip ar kitaip gali elgtis vedamos savo kultūrinių įsitikinimų karyboje ir užsienio politikoje, nepriklausomai nuo to, kad tie veiksmai gali atrodyti neracionalūs.¹⁴ Pasak strateginių kultūrų teorijos, kiekviena valstybė turi tam tikrus kultūrinius veiksnius, parametrus bei simbolius, kurie, būdami įsiterpiančiuoju kintamuoju kuriant karines strategijas bei užsienio politikos planus, potencialiai gali paveikti sprendimų priėmimą, pateikdami priimamus sprendimus kaip logiškus ir racionalius. Nepriklausomai nuo to, kad vienai valstybei priimami sprendimai gali atrodyti savižudiški ir neracionalūs, valstybei, kuri operuoja veikiama minėtų simbolių, sprendimai gali atrodyti teisingi.¹⁵ Tuo pačiu, pritaikyto atgrasymo doktrina paima šiuos simbolius ir perkelia į strategijos kūrimo bei politikos darymo lygmenį. Pasak jos, pagal minėtus strateginės kultūros parametrus, yra įmanoma sukurti tokią atgrasymo strategiją, specialiai paruoštą oponentui, kad jis, vedamas savo strateginės kultūros simbolių, suprastų, kad pulti visiškai neapsimoka.¹⁶ Todėl, norint atlikti šį tyrimą, reikia įsigilinti į Rusijos strateginę kultūrą, atrasti būtent tuos įsiterpiančius kintamuosius, simbolius, potencialiai veikiančius rusišką sprendimų priėmimą, ir tik po to, žiūrint į juos, patikrinti, ką teoriškai NATO galėjo padaryti ne taip.

Gali kilti klausimas, kodėl ši darbo problematika yra svarbi? Visų pirma, toks tyrimas dar nėra pilnai atliktas. Nors vieni ar kiti autoriai užsimena apie strateginės kultūros simbolius Rusijos kultūroje, dažniausiai yra šnekama apie vieną jų kaip apie kertinį, niekas nėra išdistiliavęs jų iki keletos, veikiančių vienu metu ir galinčių vienaip ar kitaip paveikti strateginius sprendimus. Antra, nors ir yra įvestos strategijos atgrasyti Rusijai, jų veiksmingumas dar nėra įvertintas, ypač psichologiniu-kultūriniu pagrindu. Gali būti, kad norint pasiekti norimus tikslus, galėjo būti padaryta klaidų, ir dėl to, žiūrint į ateitį, kad situacijos Gruzijoje ir Ukrainoje nepasikartotų niekur kitur, privalu jas atrasti. Jeigu tai pavyksta, būtina koreguoti strategiją su Rusija taip, kad šių klaidų neliktų visai.

Šio tiriamojo darbo pagrindiniu tikslu tampa būtent Rusijos psichologinių-kultūrinių strateginės kultūros aspektų atradimas ir NATO klaidų paieška peržiūrint NATO atliktus veksmus. Norint tai išsiaiškinti, visų pirma, reikia suprasti Rusijos strateginę kultūrą, būtent kokie kultūriniai veiksniai gali

---

¹⁴ Margarita Šešelgytė, *Europos Sąjungos Bendro Gynybos Identiteto Problema*, Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2007, 32-34.

¹⁵ Jeffrey S Lantis, „Strategic Culture and Tailored Deterrence: Bridging the Gap between Theory and Practice“, *Contemporary Security Policy*, 30(3), 2009, 468-469. <<https://www.researchgate.net/publication/248953976>> [Žiūrėta 2016 12 06].

¹⁶ M. Elaine Bunn, „Can Deterrence Be Tailored?“, *Strategic Forum*, 225, 2007, 1. <<http://cyberanalysis.pbworks.com/f/SF225.pdf>> [Žiūrėta 2017 02 15].

prisidėti prie šių agresyvių sprendimų priėmimo Rusijoje. Išsiaiškinus šiuos veiksnius, bus peržvelgti NATO veiksmai Rusijos atgrasymo atžvilgiu nuo 2014 metų Velso susitikimo iki 2016 metų Varšuvos susitikimo, žiūrint, kaip NATO elgėsi su Rusija šiuo laikotarpiu. Po to, kiekvienas Rusijos veiksnys bus įvertintas, kaip jį būtų galima atgrasyti. Galiausiai, NATO veiksmai bus palyginti su Rusijos strateginės kultūros simboliais ir jų įvertinimais, žiūrint, kuriuos jie galėjo atgrasyti, o kuriuos – ne. Tai išsiaiškinus, išvadose bus pateikta, kurie dabar NATO atlikti veiksmai ir sprendimai buvo efektyvūs.

Paprastumo dėlei, šio tyrimo tikslas yra išskirstomas į pagrindinį ir šalutinius klausimus, padėsiančius išspręsti tiriamojo darbo problemą.

1. Pagrindinis klausimas:
  - a. Kokie NATO daromi veiksmai Rusijai atgrasyti gali būti klaidingi ir neteisingai naudojami?
2. Šalutiniai klausimai:
  - a. Kokie Rusijos kultūriniai veiksniai, sudarantys Rusijos strateginę kultūrą, gali potencialiai paveikti Rusijos Federacijoje priimamus karinius ir užsienio politikos sprendimus?
  - b. Kokie NATO atlikti veiksmai, pradedant 2014 metų Velso susitikimu ir baigiant 2016 metų NATO Varšuvos susitikimu, buvo skirti Rusijos atgrasymui?

1. Metodologija

Pasirenkama kokybinė prieiga ir turinio analizės metodika. Naudojantis kokybinės turinio analizės metodu bus gilinamasi į Rusijos strateginę kultūrą. Skaitomos knygos, moksliniai straipsniai susiję su Rusijos istorija ir karinėmis-kultūrinėmis patirtimis. Gilinantis į ją bus bandoma išdistiliuoti, nuo ko būtent priklauso Rusijos strateginė kultūra, kokie kultūriniai veiksniai gali potencialiai daryti įtaką jų strateginiams sprendimams. Tai reiškia, kad bus ieškoma tam tikrų kultūrinių ramsčių, simbolių, kuriuos netyčia galima užkliudyti.

Toliau bus naudojama turinio analizė peržvelgiant NATO veiksmus nuo 2014 Velso susitikimo iki 2016 metų Varšuvos susitikimo, skirtus atgrasyti Rusiją ir juos įvertinant. Atradus šiuos veiksmus jie bus lyginami su Rusijos strateginės kultūros koncepcija, taip ieškant, ką neteisingai NATO padarė Rusijos strateginės kultūros atžvilgiu. Taip bus žiūrima, kuriuos ne tuos kultūrinius ramsčius NATO užkliudė. Šis laikotarpis pasirinktas dėl to, jog Velso susitikime bendras bendravimo tonas buvo

pakreiptas nuo sugyvenimo prie agresijos atgrasymo¹⁷, o pabaigos data pasirinkta, nes tai buvo paskutinis ir naujausias NATO suvažiavimas atliekant šį tyrimą. Geografiškai pasirinktos tos Europos teritorijos, kurios priklauso NATO ir tuo pačiu kažkada priklausė Rusijai, Sovietų Sąjungai ar Rusijos Imperijai arba palaikė artimus santykius su ja.

Galiausiai, šie NATO sprendimai ir veiksmai bus palyginti su Rusijos strateginės kultūros veiksniais. Kiekvienas strateginės kultūros veiksnys bus įvertinamas, kaip galima jį atgrasyti, ir palygintas su NATO naudojama metodika. Taip bus išsiaiškinta, ar tinkamus metodus NATO pasirinko atgrasti vieniems ar kitiems Rusijos psichologiniams-kultūriniais kriterijams.

2. Teorinis pagrindas

2.1. Strateginė kultūra

Kaip teorinis pagrindas buvo pasirinkta konstruktyvizmo tarptautinių santykių teorija, nes būtent iš jos kyla mums reikalinga strateginės kultūros studijų, trečiosios kartos, disciplina. Kertinė konstruktyvizmo idėja – jog į pasaulį kiekvienas žiūrime skirtingai, kad pasaulis priklauso nuo prasmų, ir reikšmių, ir kaip kiekvienas iš mūsų, įskaitant ir valstybes, jas įprasmina. Jeigu matomos priešiškos intencijos iš kitos valstybės, į tai bus reaguojama norint apsiginti, kitaip negu nuo draugiškų intencijų, tačiau kiekvienas tas intencijas gali interpretuoti savaip, su savomis reikšmėmis. Iš tokio ilgalaikio intencijų vertinimo, bendravimo, išsivysto tapatybės, leidžiančios vienaip ar kitaip žiūrėti į objektus ar reiškinius. Kadangi tapatybės kyla iš bendravimo ir santykių, jos savaime negali egzistuoti be jų. Kitaip sakant, vieną valstybę vieni gali laikyti priešiška, kiti – draugiška, vien dėl to, kad iš jos kylančių intencijų mūsų tapatybė verčia ją tapatinti su priešu, tačiau tokios tapatybės galutinai susiformuoja tik per pasikartojančius bendravimus.¹⁸ Perkėlus šią idėją į saugumo lygmenį, gauname trečiosios kartos strateginės kultūros koncepciją.

Egzistuoja trys strateginės kultūros studijų kartos, skirtingai aiškinančios strateginę kultūrą ir su ja susijusius dalykus. Pirmoji strateginės kultūros karta tiesiog kelia klausimą, kas gali priversti valstybes elgtis ne pagal racionalaus sprendimo teorijas, ir aiškina, jog sprendimų priėmimą karyboje gali sąlygoti

---

¹⁷ NATO, „Wales Summit Declaration“, 2014. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm> [Žiūrėta 2017 04 21].

¹⁸ Alexander Wendt, „Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics.“, *International Organization*, 46(2), 1992, 396-399. <http://www.jstor.org/stable/2706858?seq=1#fdtn-page_scan_tab_contents> [Žiūrėta 2016 12 07].

istorija, politinės institucijos ir strateginė situacija.¹⁹²⁰ Antroji strateginės kultūros karta apima valstybių elito elgesio studijas. Kai vienas asmuo, elitas, paima idėjas, jas išdistiliuoja, pritaiko, ir pagal jas priima sprendimus ir naudoja juos karyboje, tai ir yra strateginė kultūra.²²

Tyrimui buvo pasirinkta būtent trečioji, nes ji dirba su strateginio lygio studijomis, galinti paaiškinti, kodėl valstybės vienaip ar kitaip gali elgtis vedamos savo kultūrinių įsitikinimų karyboje ir užsienio politikoje, nepriklausomai nuo to, kad tie veiksmai gali atrodyti neracionalūs.²³ Taip pat klausama, kaip galima strateginę kultūrą panaudoti. Strateginė kultūra operuoja simboliais dviem lygiais – kiek kultūroje svarbus yra karas ir kurios strategijos kovojant yra naudingiausios, atsižvelgiant į kultūrinius aspektus.²⁴ Todėl trečiojoje kartoje strateginė kultūra yra konstruktyvistinis požiūris į saugumo politiką, teigiantis, jog sprendimai priimami saugumo politikoje priklauso ne tik nuo kokių nors universalių dėsnių ar ginkluotės pasirinkimo, bet ir nuo istorijos, vertybių, tautinės tapatybės, ir viso kito, kas gali suteikti prasmę sprendimo priėmėjui. Pasak konstruktyvistų autorių, tokių kaip Peter Katzenstein, Robert Keohane ir Stephen Krasner, konstruktyvizmo prieiga pripažįsta, kad pasaulis yra subjektyvus ir priklauso nuo prasmų, kaip jos interpretuojamos. Įprasminimas gali priklausyti nuo daugelio kriterijų, tokių kaip istorija, kultūra ar tapatybė.²⁵

Trečiosios kartos strateginės kultūros studijos teigia tai, jog strateginė kultūra nebūtinai yra pagrindinė priežastis, kodėl valstybės vienaip ar kitaip elgiasi karo metu. Ji tiesiog egzistuoja kaip tam tikri kultūriniai lęšiai, potencialiai galintys padėti priimti vieną ar kitą sprendimą, nepaisant to, kad tas sprendimas gali atrodyti nelogiškas ir neracionalus, ar netgi pakenkti pačiai tą strategiją naudojančiai valstybei. Todėl strateginė kultūra nėra tiesioginis priežastinis kintamasis, kuris tiesiogiai veiks vieną ar kitą sprendimą – tai yra įsiterpiantis kintamasis, kuris potencialiai gali pasireikšti valstybei priimant sprendimus, bet tai neprivalo įvykti.²⁶

Amerikiečių politikos mokslininkas Alastair Iain Johnston daro prielaidą, kad strateginė kultūra yra kažkas tokio, kas pastato ribas valstybės gyventojų elgesiui karo metu, ir pagal tas pastatytas ribas yra įmanoma prognozuoti, kaip bus elgiama vienoje ar kitokioje situacijoje. Todėl jis apibrėžia strateginę

---

¹⁹ Šešelgytė, 31-32.

²⁰ Lantis, 468-469. <<https://www.researchgate.net/publication/248953976>> [Žiūrėta 2016 12 06].

²¹ Lawrence Sondhaus, *Strategic Culture and Ways of War*, Routledge, 2006, 2-3.

²² Yitzhak Klein, „A Theory of Strategic Culture“, *Comparative Strategy*, 10(1), 1991, 9-14.
<<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01495939108402827>> [Žiūrėta 2016 12 13].

²³ Šešelgytė, 32-34.

²⁴ Ten pat, 33-34.

²⁵ Lantis, 469. <<https://www.researchgate.net/publication/248953976>> [Žiūrėta 2016 12 06].

²⁶ Šešelgytė, 33.

kultūrą kaip simbolių sistemą, sugebančią riboti, įtvirtinti ir palikti ilgai išliekančius strateginius pasirinkimus. Ši sistema vienaip ar kitaip formuluoja sąvokas apie jėgos ir karinių pajėgų naudojimą tarpvalstybiniame kontekste, kada ir kaip reikia naudoti jėgą, ir ar iš viso reikia ją naudoti. Galiausiai šios sąvokos strateginės kultūros naudotojui yra pateikiamos, pradeda atrodyti kaip racionalūs ir logiški pasirinkimai.²⁷ Ši simbolių sistema yra konstruojama iš trijų skirtingų matmenų, kurie, tarpusavyje skirtingai veikdami ir sąveikaudami, sąlygoja rezultatą, kaip pati strateginė kultūra veiks, ir kaip ji potencialiai galbūt paveiks priimamus sprendimus. Į šiuos matmenis patenka kultūros požiūris į karą, požiūris į priešą ir jėgos naudojimo efektyvumą kovojant.

- 1) Požiūris į karą – ar tai yra neišvengiama kultūros dalis, normali, standartinė būseną, ir valstybės egzistencijos negalima įsivaizduoti be karo, ar visgi tai yra nukrypimas nuo normalios valstybės būsenos?
- 2) Požiūris į priešą – kiek jis yra pavojingas. Ar kova yra nulinės, ar kintančios sumos žaidimas? Ar priešą aiškinantis su priešu labiau naudojami agresyvūs kariniai veiksmai ir *realpolitik*, sąlygojantys nulinės sumos žaidimą, ar derėjimasis, diplomatija, sugyvenimas ir *idealpolitik*, įgalinantys kintamosios sumos žaidimą?
- 3) Požiūris į jėgos naudojimo efektyvumą – kada, kaip ir kiek reikia naudoti jėgą?

Taigi, priklausomai nuo to, kaip šiuose trijuose matmenyse yra išsidėstę požiūriai ir kokie yra atsakymai į minėtuosius klausimus, galima bandyti prognozuoti, kokia bus analizuojama strateginė kultūra ir elgesys, potencialiai sąlygojamas jos.²⁸ Atsakius į šiuos klausimus, galima bandyti sudarinėti bendrą vaizdą, kaip funkcionuoja pasirinkta strateginė kultūra, kokie ribotumai, sąlygojami minėtų kultūrinių veiksnių, gali potencialiai lemti priimamus karinius ir užsienio politikos sprendimus, tačiau to neužtenka norint prognozuoti valstybės elgesį. Elgesio prognozei reikalingi pavyzdžiai, pastebėti karinės situacijos, karo metu, kai strateginę kultūrą pritaikančiai valstybei iškyla grėsmė. Atsižvelgiant į tuos pavyzdžius, kokie sprendimai buvo priimti tokiu grėsmės momentu, iš pamatytų pavyzdžių tada galima bandyti ekstrapoliuoti, kaip bus elgiamasi ir ateityje, kai vėl valstybei iškils grėsmė.²⁹

Taigi, viską sumuojant, strateginė kultūra, pasak trečiosios kartos studijų, yra patys savaime egzistuojantys kultūriniai lęšiai, kurie, veikdami kaip įsiterpiantysis kintamasis, gali į vieną ar kitą pusę pakreipti priimamus karybos ir užsienio politikos sprendimus. Šiuos lęšius gali sudaryti istorinė patirtis, vertybės, politinė sistema ir kiti kultūriniai simboliai, formuojantys sprendimų priėmėjų kultūrą. Todėl,

---

²⁷ Alastair Iain Johnston, „Thinking about Strategic Culture“, *International Security*, 19(1), 1995, 45-46.

<<http://muse.jhu.edu/article/447377>> [2017 02 17].

²⁸ Johnston, 46-48. <<http://muse.jhu.edu/article/447377>> [2017 02 17].

²⁹ Ten pat.

žiūrint iš šios disciplinos pusės, jeigu yra norima kovoti prieš oponentą vadovaujantis strategine kultūra, privalu iš pradžių ją suprasti. Norint suprasti oponento strateginę kultūrą, privalu į ją gilintis, vykdyti studijas, analizę, kurios padėtų nustatyti karo vietą valstybės kultūroje, ir tai, kokie kultūriniai veiksniai, simboliai gali paveikti minčių raidą priimant sprendimus. Čia į pagalbą gali būti pasitelktas A. I. Johnston sukurtas klausimynas. Išsiaiškinami tokie dalykai, kaip kad, ką valstybės kultūroje reiškia karas, ar tai yra kažkas baisaus ir bandoma išvengti, o gal tai yra kažkas egzistenciškai svarbaus, be ko valstybė negali egzistuoti, ar priešas privalomai turi būti užpultas ir prieš jį reikia naudoti jėgą, o gal visgi įmanoma su juo susitarti, ir palaikyti ar atstumą, ar bent jau abipusiai naudingą ryšį, ir pagal tai, kiek iš viso privalu naudoti jėgos kovoje, ir kada ją iš viso galima naudoti, ar galima visgi konfliktus spręsti nekariniais metodais.

Tik tada, kai yra išgryninami kultūriniai simboliai, idėjos, apibrėžiantys atsakymus į šiuos klausimus, galima bandyti suprasti, kaip jie potencialiai gali riboti karinį ir užsienio politikos mąstymą, ir kaip jie gali padaryti neracionalius, savižudiškus sprendimus atrodyti logiškus bei savaime suprantamus. Po to, kai šie simboliai yra atrandami, jie privalo būti pagrįsti vienais ar kitais empiriniais istoriniais pavyzdžiais, pagrindžiančiais strateginės kultūros, kaip įsiterpiančiojo kintamojo, egzistavimą. Suprantus ir įsigilinus, kaip šie simboliai veikia ir pagrindus juos, pradedamas prognozės etapas, kuris parodo būtent tai, kaip strateginė kultūra gali paveikti sprendimų priėmimą, leidžiant prognozuoti valstybės, potencialiai pritaikančios strateginės kultūros veiksmus į ateitį, o tai žinant, galima pačiam pradėti gaudytis, kaip kovoti prieš tokį oponentą.

Tik atradus simbolius ir pagrindus juos pavyzdžiais taip patvirtinant strateginės kultūros egzistavimą, galima daryti išvadas apie potencialiai galintį atsirasti oponento neracionalumą priimant sprendimus.

2.2. Pritaikytas atgrasymas

Atgrasymo sritis pati savaime jau egzistavo ir buvo naudojama Šaltojo karo laikotarpiu. Tuo metu į norimą atgrasyti objektą buvo žvelgiama racionaliai, pati atgrasymo koncepcija buvo kelių racionalaus pasirinkimo teorijų sintezė su pagrindine prielaida, jog norimo atgrastyti objekto lyderis ir sprendimų priėmėjas gali mąstyti racionaliai ir priimti teisingą, racionalų sprendimą, paremtą logika, o ne emocijomis.³⁰

---

³⁰ Jerrold Post, „Actor-Specific Behavioral Models of Adversaries: A Key Requirement for Tailored Deterrence“, Barry R. Schneider ir Patrick D. Ellis (sud.), *Tailored Deterrence, Influencing States and Groups of Concern*, USAF Counterproliferation Center, 2011, 10. <http://cpc.au.af.mil/assets/tailor_deterrence.pdf> [Žiūrėta 2017 02 15].

³⁰ Ten pat, 12-13.

Standartinė atgrasymo praktika yra paremta racionalaus pasirinkimo teorijomis. Vykstant Šaltajam karui, kai Jungtinės Amerikos Valstijos norėjo ir bandė atgrasyti Sovietų Sąjungą nuo atviro branduolinio karo, buvo vadovaujama, kad SSRS reaguos arba nereaguos į JAV veiksmus pagal savaime suprantamus, logiškus ir, Vakarų atžvilgiu, racionalius standartus, ir į juos žiūrint bus galima bandyti prognozuoti Sovietų Sąjungos bloko elgesį. Oponentas matys JAV elgesį, ir pagal tai elgsis vienaip ar kitaip, potencialiai jau numatytai pačios JAV, kas, atrodytų, oponento blokui atneštų didžiausią naudą. Šis atgrasymo modelis dar yra vadinamas procedūriniu racionalumu, Šio racionalumo pagrindu buvo laikoma tai, jog oponentas laikosi savaime suprantamų ir nuspėjamų nuostatų, tikslų, bei vertybių, kurios, atrodydamos racionalios ir savaime suprantamos Vakarų pasauliui bei JAV, buvo laikomos universaliomis visame pasaulyje, įskaitant ir SSRS. Todėl taip, kaip savo galimybes gintis ir pulti skaičiuoja Vakarai, tokių pačių loginių sekų seks ir Sovietų Sąjungos strategijų planuotojai, bijodami JAV. Ši logika buvo paremta branduoliniu ginklu kaip vienu iš kertinių jos aspektų. JAV laikė valstybės gyventojus, visuomenę kaip vieną svarbiausių ir labiausiai pažeidžiamų taikinių karo metu, kuriam ypatingai didžiulę žalą gali padaryti būtent branduolinis ginklas. Visuomenės, ir tuo pačiu infrastruktūros, kuri tą visuomenę palaiko, kaip pažeidžiamo taikinio logika buvo priskiriama prie minėtų universalių vertybių, kuriomis vadovaujasi valstybės. Todėl buvo manoma, kad oponentai, tarp jų ir SSRS, nenorės kelti karinių veiksmų, vien dėl to, kad branduolinis ginklas jau pirmuoju savo paleidimu gali padaryti intensyvią žalą tiek SSRS gyventojams, tiek infrastruktūrai. Tačiau yra svarbu pastebėti, kad šis požiūris turi vieną problemą, kuri gali leisti įvykti klaidoms – generalizaciją. Jis pateikia Vakarų racionalumą kaip universalų visame pasaulyje, generalizuojant, kas visas pasaulis laikosi identiškos racionalumo loginės sekos.³¹

Jack Snyder Rand korporacijos raportas *The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations* leido pastebėti, kad SSRS elgiasi kiek kitaip, negu yra prognozuojama racionalumu paremtomis teorijomis, kuriomis būdavo prognozuojamas valstybių elgesys, kas ir buvo vienas iš pirmųjų susikirtimų tarp atgrasymo srities karyboje ir strateginės kultūros akademijos sferoje.³² Todėl, perkėlus strateginės kultūros terminą iš akademinės į politikos darymo sferą, ir jam susikirtus su racionalaus pasirinkimo karybos ir atgrasymo teorijomis, naudotomis prognozuoti valstybių elgesiui, tai leido atsirasti naujam, pritaikyto atgrasymo (tailored deterrence), konceptui.³³

---

³¹ Keith B. Payne, „Understanding Deterrence“, *Comparative Strategy*, 30(5), 2011, 393-395.

<<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01495933.2011.624814>> [Žiūrėta 2017 02 15].

³² Lantis, 468. <<https://www.researchgate.net/publication/248953976>> [Žiūrėta 2016 12 06].

³³ Ten pat, 468-470.

Pasak JAV strategės Elaine Bunn, atgrasymas yra veiksmas, kurio tikslas yra sutrukdyti ir neleisti oponentui vykdyti agresyvių veiksmų bei naudoti masinio naikinimo ginklų. Tai yra pasiekama, kai oponentas, kuriuo gali būti asmuo, valstybė, organizacija ar bet koks kitas darinys, kuris gali kelti grėsmę, pats savaime supranta, kad agresijos neskleidimas labiau apsimoka už jos naudojimą ir pasėkmes jos nenaudojimo atveju.³⁴ Tačiau, kaip matoma, čia nėra atsižvelgiama į tai, kad tarp taikinių gali egzistuoti kokie nors skirtumai, galima manyti, kad visi taikiniai yra traktuojami kaip besiskiriantys materialiomis karinėmis galimybėmis ir sprendimus priima vadovaudamiesi tik racionalia logika. Buvo laikomasi idėjos, jog visos pusės mąsto vienodai, racionaliai, ir kad atgrasyti priešą galima racionaliai skaičiuojant ir užsiimant ginklavimosi varžybomis, kaip kad buvo manoma ir daroma Šaltojo karo laikotarpiu.

Priešingai tam, pritaikytas atgrasymas yra posūkis nuo *one size fits all* ir racionalaus skaičiavimo karybos srityje. Pritaikytas atgrasymas papildoma šį racionalųjį aiškinimą žmogiškuoju psichologiniu ir kultūriniu aspektais. Visgi, sprendimus valstybės lygmeniu priimančios individai yra žmonės, o tai reiškia, kad jie negali būti ir nebus racionalūs visa laiką. Į sprendimų priėmimą gali įsirašyti ir žmogiškasis faktorius, toks kaip emocijos ar kultūriniai veiksmai, atrodantys natūralūs ir logiškai sprendimo priėmėjui.³⁵ Ši prieiga nuo standartinio atgrasymo skiriasi keletu aspektų. Visų pirma, atgrasymas yra paruošiamas specialiai vienam taikiniui arba vienai situacijai, ir norint tai paruošti, reikia suprasti, nuo ko priklauso taikinio elgesys. Antra, atgrasymas yra priklausomas nuo egzistuojančių ginkluotės galimybių – reikia gerai suprasti, kokią ekipuotę turi ir pats strategijos ruošėjas, ir jo taikinis, ir kurti strategiją atsižvelgiant į tai. Trečiasis aspektas yra bendravimas – priklausomai nuo taikinio, reikia pasirinkti tokius bendravimo metodus, žodžius ir veiksmus, kurie tiesiogiai leistų taikiniui suprasti, kad nereikia bandyti pradėti ar tęsti karinių veiksmų, priklausomai nuo to, ar pradėti jie jau ar ne.³⁷ Taigi, viskas nėra vien ginklavimosi varžybos ir logika paremtas skaičiavimas. Tačiau galiausiai rezultatas privalo būti pasiektas toks, kad oponentas nenorėtų pulti.

Politikos mokslininkas ir JAV strategas Keith B. Payne teigia, jog minėtas standartinis procedūrinis racionalumas neapima tokių dalykų, kaip ideologija, religija, kognityvinis procesas, valdymo struktūra, vidinė politika ir kultūriniai aspektai, kurie gali paveikti sprendimų priėmimą ir dėl to yra per siauras. Norint atgrasyti oponentą, negalima praleisti šių aspektų, nes jie gali potencialiai padaryti įtaką oponento mąstysenai bandant jį atgrasyti. K. B. Payne peržvelgia kitų strategų darbus ir

---

³⁴ Bunn, I. <<http://cyberanalysis.pbworks.com/f/SF225.pdf>> [Žiūrėta 2017 02 15].

³⁵ Jerrold Post, 10-13. <http://cpc.au.af.mil/assets/tailor_deterence.pdf> [Žiūrėta 2017 02 15].

³⁶ Ten pat, 12-13.

³⁷ Bunn, I. <<http://cyberanalysis.pbworks.com/f/SF225.pdf>> [Žiūrėta 2017 02 15].

išdistiluoja 8 kriterijus, kurie potencialiai gali daryti poveikį strateginių sprendimų priėmimui: evoliucinė psichologija, religija, ideologija, vyriausybės struktūra, kultūra, nedemokratiškos valstybių vidaus politika, geopolitika ir branduolinių ginklų turėjimas. Šie faktoriai nėra kertiniai ir universalūs, bet tai yra dažniausiai pasikartojantys istorijoje veiksniai, kuriuos yra svarbu apibrėžti. Visi kartu, keletas jų, arba vienas, gali vienaip ar kitaip paveikti sprendimų priėmimą, ir sukurti skirtingą požiūrį į valstybę, kurią norima atgrasyti, karinius tikslus, vertybes bei normas. Dėl šių įsiterpiančių kintamųjų, valstybės, net ir susidūrusios su panašiomis aplinkybėmis bandant jas atgrasyti, potencialiai gali elgtis skirtingai. Todėl, norint atgrasyti vieną ar kitą valstybę, privalu įsigilinti į šiuos kintamuosius ir išsiaiškinti būtent tuos pagrindinius mąstymo skirtumus, veiksnius, galinčius vienaip ar kitaip paveikti sprendimų priėmimą, taip atmetant universalių racionalių vertybių egzistavimą. Kadangi visiškai suprasti oponento mąstymo proceso neįmanoma, nes visada gali figūruoti vieni ar kiti nežinomieji kintamieji ir informacijos, kurią reikia atrasti, gali būti fiziškai per daug, svarbiausias tikslas yra identifikuoti pagrindinius ramsčius, idėjas, labiausiai galinčias paveikti, nuo ko gali priklausyti priimami sprendimai.³⁸

Šie ramsčiai yra pamatinės idėjos, kurios gali daryti poveikį sprendimams. Jie yra tolygūs tiems simboliams, apie kuriuos buvo šnekama apibrėžiant strateginę kultūrą ir ją sudarančius simbolius. Tai neturi ir neprivalo būti absoliučiai visa informacija apie oponento kultūrą, o būtent pats pagrindas, vienoks ar kitoks veiksnys, įsiterpiantis kintamasis, galintis pakreipti minčių loginę seką vienaip ar kitaip. Kai tokie pamatai yra atrandami, jau galima bandyti pradėti kurti strategiją, nes būtent pagal juos jau galima bandyti suprasti, kaip bus daugmaž bus reaguojama į vieną ar kitą veiksmą to, kuris bando atgrasyti oponentą, ir prognozuoti elgesį. Iš aukščiau minėtų kintamųjų, geriausia yra pradėti nuo kultūros, religijos ir ideologijos, nes būtent šie parametrai yra pakankamai dideli ir keičiantys pasaulėžiūrą, kad juos studijuojant galima atrasti bent vieną, patį pirmąjį kintamąjį, veikiantį sprendimus. Taip pat, jeigu norima atgrasyti daug oponentų, kiekvieną oponentą reikia įsigilinti atskirai, kiekviena nauja strategija reikalauja naujų studijų, naujo gilinimosi. Nepaisant to, geriau turėti bent pagrindinį supratimą, kas gali sąlygoti sprendimų priėmimą, negu bandyti viską daryti, generalizuoti su universalių vertybių vaizdiniu ir pridaryti strateginių klaidų.³⁹

Kaip pripažino JAV Strateginė Valdyba (STRATCOM) 2004 metais, kiekvienas priešas, su kuriuo susiduriama, gali reikalauti skirtingo poreikio sukurti skirtingą, būtent jį atgrasančią strategiją,

---

³⁸ Payne, 397-416. <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01495933.2011.624814>> [Žiūrėta 2017 02 15].

³⁹ Ten pat, 416-420, 423.

kuri gali priklausyti nuo „fundamentalių skirtumų tarp požiūrių ir jų sprendimų rezultatų, priklausančių nuo specifinių aplinkybių“. Šis konceptas buvo išplėstas ir 2006 metų Pentagono Keturių Metų Gynybinėje Apžvalgoje (Quadrennial Defense Review), kur buvo pasiruošta taikyti būtent šį atgrasymo mechanizmą, teigiant, jog pritaikytas atgrasymas priklauso nuo konteksto ir yra kultūriškai jautrus.⁴⁰ Taigi, sumuojant, gaunasi taip, jog kiekviena atskira atgrasymo strategija yra kuriama priklausomai ne tik nuo ginklų, bet ir nuo oponento kultūrinių įsitikinimų, istorijos, ir viso kito, kas galėtų formuoti oponento požiūrį į karą ir karybą. Kaip minėta, ir kaip teigia E. Bunn, tai yra strategijos pakeitimas lankstesne ir labiau prisitaikančia prie skirtingų galimybių.⁴¹

Kaip ir kiekvienas konceptas, pritaikytas atgrasymas turi savų problemų. Atgrasymas visgi priklauso nuo požiūrio, supratimo, ir kaip tai gali sąlygoti stebinčiojo veiksmus, ir dėl to, kuo daugiau skirtingų stebinčiųjų, kuo labiau jie skiriasi, tuo labiau gali prireikti skirtingų reikalavimų atgrasyti vieną, kitą, ar net visus stebėtojus. Todėl, norint išpildyti minėtus kriterijus kuriant pritaikyto atgrasymo strategiją, reikia gilintis į stebėtojo, prieš, politinius skirtumus, kultūrą, istoriją ir vertybinius nuostatus, tikslus ir daugybę kitų aspektų.⁴² Taigi, norint atrasti tinkamą atgrasymo techniką vienam ar kitam priešininkui, t. y., sukurti pritaikytą atgrasymą, reikia suprasti oponento strateginę kultūrą. Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, jog jeigu oponentas yra ne vienas, atgrasymo kūrėjo vidinė biurokratija turėtų būti pakankamai lanksti ir pritaikyta tam, kad keičiant ir pritaikant naują strategiją naujam oponentui, sugebėtų prisitaikyti ir ji, nes priešingu atveju liekama su ta pačia strategija prieš kitokį oponentą.

Taigi, matoma, kaip pritaikytas atgrasymas išplaukia iš strateginės kultūros. Tiek viename, tiek kitame koncepte figūruoja kultūriniai simboliai, ramsčiai, potencialiai galintys paveikti karinių ir užsienio politikos sprendimų priėmimą. Šie ramsčiai – istoriniai, kultūriniai, valstybiniai, ideologiniai, religiniai ir kitokie veiksniai, formuojantys oponento požiūrį į tai, kaip yra kariaujama, kas yra svarbu karyboje ir užsienio politikoje. Jie nėra universalūs, o varijuoja nuo valstybės iki valstybės, yra kultūriškai jautrūs ir skirtingi. Kaip ir strateginėje kultūroje, pritaikytame atgrasyme yra privalu juos suprasti, atmetant bendrą racionalumo vertybių generalizacijas, jog visos valstybės turi elgtis pagal strategiją kuriančiosios racionalumo standartus. Tik išsiaiškinus šiuos simbolius, kertinius ramsčius, potencialiai egzistuojančius ir galinčius paveikti sprendimų priėmimą, tada galima bandyti prognozuoti oponento veiksmus. Savaiame aišku, dėl to kiekvienam oponentui reikia skirtingos strategijos, kas reikalauja atskirų atvejų studijų. Kadangi visos informacijos ir oponento minčių proceso fiziškai suprasti

---

⁴⁰ Lantis, 470-471. <<https://www.researchgate.net/publication/248953976>> [Žiūrėta 2016 12 06].

⁴¹ Ten pat.

⁴² Ten pat.

neįmanoma, yra svarbu išiaiškinti bent patį pagrindą, keletą pagrindinių simbolių, kurie gali veikti oponento minčių raidą. Juos žinant, ir bent dalinai suvokiant, kaip oponentas gali mąstyti, galima imtis pritaikyto atgrasymo strategijos kūrimo, kurio galutinis tikslas – atgrasyti oponentą nuo puolimo. Tai reiškia, kad norint atgrasyti oponentą pagal šią doktriną, yra privalu įsigilinti ir suprasti jo strateginę kultūrą, ir pagal tai sukurti tokią strategiją, kuri, atsižvelgiant į aptiktus psichologinius-kultūrinius aspektus, būtų sudėliota taip, kad oponentas nenorėtų pulti.

Taigi, viską susumavus, galima pasakyti, kad norint sukurti pritaikyto atgrasymo strategiją prieš pasirinktą oponentą, šiuo atveju, Rusiją, reikia suprasti jo strateginę kultūrą, išiaiškinti, kokie būtent kultūriniai vienetai ir veiksniai nulemia vienus ar kitus pasirinkimus susijusius su karu tarptautinėje arenoje. Neieškosime absoliučiai visų, nes nežinomųjų visada bus, ir visiškai visų kintamųjų surasti nėra įmanoma fiziškai. Bus ieškoma būtent tų ramsčių, pagrindinių elementų, bent kiek nors ribojančių Rusijos strateginį mąstymą, pagal kuriuos bus galima orientuotis kuriant strategiją prieš Rusiją. Tam pasiekti bus gilinamasi į Rusijos kultūrą ir istoriją, stengiantis suprasti, būtent kokie veiksniai, kokios idėjos gali sąlygoti Rusijos karinius pasirinkimus, o po to – patikrinti NATO atgrasymo strategiją prieš Rusiją, kiek ji paremta atrastais psichologiniais-kultūriniais aspektais, kad Rusijai nekiltų idėjos pulti.

3. Rusijos strateginės kultūros analizė

Kiekviena valstybė turi skirtingą strateginę kultūrą, ir Rusija čia nėra išimtis. Naudojant pritaikytą atgrasymą ir norint pritaikyti strategiją prieš Rusiją, reikia suprasti, kaip pačioje Rusijoje suvokiamas karas, kokia turėtų būti valstybės gynimo strategija ir politika. Šiame darbo skyriuje bus peržvelgta keletas Rusijos kultūrinių ir istorinių aspektų, o galiausiai iš jų bus bandoma suprasti, kaip funkcionuoja Rusijos strateginė kultūra.

3.1. Kantrybė, kančia, dvasingumas ir pasiaukojimas daugumos vardan

„-Ką sako O Konstitucijos straipsnis?

-Ar toks straipsnis iš viso yra?

-Taip, yra. Jis sako, kad pareigūnas privalo kentėti.“ – Rusų karo veteranų anekdotas.⁴³

---

⁴³ Aleksandr Agalkov, *Khozhdenie za tri goroda*, Gordin and Grigor'ev, 2003, 210, cituota iš Serguei Alex. Oushakine, *The Patriotism of Despair: Nation, War, and Loss in Russia*. 1st ed., Cornell University Press, 2009, 136.

Nesvetingos gyvenimo sąlygos išvargintiems Rusijos gyventojams laidavo išskirtinio požiūrio į gyvenimą susikūrimą. Pavojingos geografinės teritorijos, ilgos ir šaltos žiemos, karai ir maži derliai privertė siekti ne gero gyvenimo ar individualių savirealizacijos tikslų, o būtent išgyvenimo ir gebėjimo pratęsti gyvenimą kiek įmanoma ilgiau sunkiausiomis sąlygomis. Iškeliavimas iš žinomų teritorijų ar naujos agrrikultūros technikos bandymas rizikuojant ir norint siekti geresnių rezultatų galėdavo netyčiomis atnešti mirtį ne tik pačiam bandančiam likimą, bet ir bendruomenei, kurioje būdavo gyvenama. Todėl protingiau ir logiškiau atrodydavo kentėti regis nepakeliamas sąlygas, negu bandyti laimę jas pagerinti rizikuojant, vien dėl to, kad rizikos kaina yra per didelė. Dėl to bet koks rimtesnės rizikos priėmimas būdavo nukrypimas nuo tradicinio kentėjimo ir išgyvenimo ir yra nemėgstamas ar smerktinas elgesys.⁴⁴ Prioritetas ir normalybė yra ne geras gyvenimas ir asmeninių pasiekimų siekimas bandant rizikuoti, o būtent sunkumų kentėjimas, problemų sprendimas ir išgyvenimas pats savaime nenukrypstant nuo tradicinio, saugaus nuo bet kokios rizikos gyvenimo būdo, paremto sunkumų kentėjimu ir rizikos mažinimu.⁴⁵ Geriau yra išgyventi pačiam savaime mažinant bet kokią galimybę, galinčią potencialiai padaryti žalos gyvenimui, negu bandyti pasilengvinti savo gyvenimą priimat smulkia riziką naudojantis potencialiai žalingomis galimybėmis.

Toks požiūris į gyvenimą leido susikurti visiškai skirtingai, negu Vakarų liberali, vertybių sistema. Kadangi išgyvenimas ir sunkumų kentėjimas yra pats svarbiausias tikslas, bet koks individualus noras ar tikslų siekimas yra ne toks svarbus ar iš viso beprasmis, nes svarbiausia yra išgyventi. Dėl to, didžiausios vertybės tampa sugebėjimas apsišarvuoti kantrybe ir kentėti viską, visas nesėkmės kaip įmanoma ilgiau.⁴⁶ Nesvarbu, kokie sunkumai ateina, juos yra įmanoma ir galima išgyventi, paminant visa kita. Tas, kuris tai sugeba, turi ir gali jaustis vedamas teisingų vertybių ir dvasiškai stiprus.

Tai persiduoda ir požiūryje į karą. Apsupta priešininkų, išgyvendama vieną sunkumą po kitos ir ne taip technologiškai išsivysčiusi, Rusija pergalems pasiekti turėjo pasitelkti savo turimus pranašumus. Vienas jų – daugybė, masė gyventojų, turinčių minėtą požiūrį ir sugebėjimą išgyventi net ir sunkiausiomis sąlygomis. Jau 18 amžiuje maršalas Aleksandras Suvorovas teigė, kad Rusijos kariai gali būti laikomi ypatingais dėl savo unikalaus požiūrio į gyvenimą ir išgyvenimą, kantrybės ir gebėjimo išverti didelius sunkumus. Technologijos ne visada suveikia gerai, lūžta, todėl kiekvienas karys privalo

---

⁴⁴ John M. Joyce, „The Old Russian Legacy“, *Foreign Policy*, 55, 1984, 134-137.

<https://www.jstor.org/stable/1148385?seq=1#page_scan_tab_contents> [Žiūrėta 2017 03 02].

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Dima Adamsky, *The Culture of Military Innovation: The Impact of Cultural Factors on Revolution in Military Affairs in Russia, the US and Israel*, Stanford, California: Stanford University Press, 2010, 42-43.

būti pasiruošęs nebijoti ir kovoti artimoje kovoje.⁴⁷ Taip pasiekta pergalė yra ne tik materialinė, bet visų pirma, moralinė, nes nepasiduodama sunkumams. Suvorovas norėjo įtvirtinti, kad kova priklauso būtent nuo karių moralės ir nuo gebėjimo nepasiduoti ir kovoti, nes net jeigu technologijos lūžta, ginkluotė genda, visada galima eiti į priekį ir bandyti paimti pergalę kovoje iš arti – durtuvais.

„Kulka kvaila, bet durtuvas – geras draugas“ – A. Suvorovas.⁴⁸

Todėl, jeigu yra sugebėjimas išverti bet kokias nelaimes ar priešininko atakas, išgyventi ir judėti pirmyn, ir dar laimėti, automatiškai tai reiškia didesnę dvasingumą ir moralumą už tą, kuris to nedaro arba nesugeba, nepriklausomai nuo materialinių sąlygų. Tokios pergalės grindžia tikėjimą savo moraliniu pranašumu ir teisingumu. Toks tikėjimas savo teisingumu, kartu sudėjus su daugybe žmoniškųjų išteklių, kuriuos galėjo pasiūlyti pati Rusijos valstybė, leido kiekvieno mūšio metu nurašyti masišką aukų skaičių. Vis viena visos aukos ėjo daugumos, kariuomenės ir pergalės naudai. Kadangi buvo tikima savo moraline pergale iš anksto, ir laikomasi minties, kad esama teisingoje pusėje, šitai leidžia siekti pergalės bet kokia kaina. Mirties nebijoma, nes įmanoma išverti viską, o jeigu neištviriama, tai pasiaukojimas vyksta ne savo, bet daugumos, šiuo atveju, valstybės ir kariuomenės labui.⁴⁹

Atrodytų, kad toks požiūris būtų nenaudingas ir neveiksmingas šiais laikais, kai karyba yra vykdoma ne masinių armijų, o technologijų ir treniruotų specialistų, bet taip nėra. Aukštos moralės ir karybos paremtos kantrybė bei išgyvenimu idėjos tebėra aktualios Rusijos kariuomenėje, nepriklausomai nuo to, kad technologijos pagerėjo ir teoriškai turėtų leisti naudoti žymiai mažiau karių. Visuose karuose per pastaruosius šimtą metų, pradedant pilietiniu karu ir baigiant veiksmais Kaukaze buvo remiamasi tiek Rusijai būdinga kantrybe, tiek dideliais karių kiekiais. Toks požiūris į gyvenimą figūruoja ne tik mūšio lauke, bet ir kituose kariuomenės lygmenyse, kaip kad prastose gyvenimo sąlygose kareiviams. Juk vienu ar kitu atveju karys privalo atkentėti ir išverti viską.⁵⁰

Todėl, viską sumuojant, gauname pirmąjį strateginės kultūros bruožą – istorinį nekreipimo dėmesio į sunkumus ir nesiskaitymą su karo aukomis. Yra manoma, kad karys gali ir privalo išverti bet kokius sunkumus, nesvarbu, ar gyvendamas, ar mūšio lauke, ir negali pasiduoti niekada. Jeigu taip yra daroma, jis iš karto yra morališkai stipresnis už savo priešininką. Tuo pačiu, karių visada buvo ir bus,

---

⁴⁷ Bruce W. Menning, „Train Hard, Fight Easy: The Legacy Of A. V. Suvorov And His “Art Of Victory“, *Air University Review*, 1986, 83-84. <<http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a216366.pdf>> [Žiūrėta 2017 03 02].

⁴⁸ Adamsky, 42-43.

⁴⁹ Ten pat.

⁵⁰ Ten pat.

nes Rusijoje gyvena milijonai, visi turintys tų pačių kantrybės bruožų, todėl vieniems mirus, visada ateis naujų.

3.2. Teritorijos plėtimas

Dar vienas karinys veiksnys, kurio nebūtų galima praleisti, yra Rusijos valstybės teritorijos plėtimas ir aplinkinių teritorijų prijungimas prie pačios valstybės. Lawrence Sondhaus savo knygoje *Strategic Culture and Ways of War* perpasakoja politologo David Jones idėjas ir galiausiai susumuoja, jog Rusija visados stengdavosi užkariauti aplink save esančių valstybių teritorijas, ir naudodavo jas kaip apsaugą, buferines zonas norėdama apsisaugoti nuo ateinančių priešų. Užkariaujant teritorijas, priešai būdavo nustumiami atgal.⁵¹

Jau nuo 13 amžiaus, kai Čingischano anūkas Batu kirto Volgos upę ir užpuolė valstybę, Rusija galėjo jausti, kad geografinė aplinka jos apsaugoti negali. Tiek Krymo Totorių dukartinis Maskvos padegimas Ivano Ketvirtojo valdymo laikotarpiu, tiek Hitlerio puolimas Antrojo pasaulinio karo metais tik patvirtino šį faktą. Neskaitant Šiaurinės dalies, valstybė aplink save neturi nei kalnų, nei vandenynų, nei jokių kitų potencialiai gynybai panaudoti galimų geografinių objektų. Iš visų pusių esant apsuptam tik lygumų, tai laidavo vieną išeitį – plėsti ir prijunginėti teritorijas prie savęs, taip patraukiant jose gyvenančius užpuolikus savo valdžion.⁵²⁵³ Pradedant pačiu Sibiru, bandant nusigauti iki Ramiojo Vandenyno, iki Baltijos valstybių, Pietuose esančio Krymo ir į Centrinę Aziją, nebuvo kito pasirinkimo tik plėstis labiau ir labiau. Dėl šios priežasties, ilgą laiką strateginė kultūra buvo tolygi teritorijos plėtimui.

Teritorijų plėtimą galima grįsti ne tik noru laikyti oponentus kuo toliau nuo etninės Rusijos. Aplinkinės teritorijos taip pat buvo prijungiamos ir dėl materialinių, ekonominių priežasčių. Geografinė etninės Rusijos lokacija nelaidavo gerų teritorijų žemdirbystei, norint pamaitinti populiaciją. Kaip minėta praeitame skyriuje, derliai būdavo maži, ir to kas būdavo užauginama, neužtekdavo pamaitinti Rusijos gyventojams, o kiti natūralūs resursai, galintys padaryti valstybę ir palaikyti jos ekonomiką turtingą, taip pat būdavo reti. Šiai problemai spręsti teko plėsti valstybės teritoriją nuo Maskvos, geografiškai skurdaus centro, į periferines apylinkes. Tarp jų pateko ir Ukraina Pietuose dėl derlingos žemės, Uralo kalnai ir teritorijos už jų dėl kailių, Kaspijos jūra norint druskos ir žuvies bei ir Altajus dėl savo brangiųjų metalų

---

⁵¹ Sondhaus, 28-29

⁵² Ten pat.

⁵³ Robert Legvold (sud.), *Russian foreign policy in the twenty-first century and the shadow of the past*, New York: Columbia University Press, 2007, 99-100.

išteklių. Todėl, norint palaikyti valstybę tiek saugią, tiek turtingą, teritorija, norint to ar nenorint turėjo plėstis.⁵⁴

Kaip pastebi antropologas Emilio Willems, dar iki Petro Pirmojo laikų bet koks aiškus skirtumas tarp puolimo ir gynybos išnyko, nes visgi pats efektyviausias būdas neleisti priešams tavęs pulti buvo jų patraukimas savo valdžion.⁵⁵ Dėl šios priežasties Imperinės Rusijos istorijoje kartojasi keletas aspektų – kitų valstybių puolimo, teritorijos plėtimo, ir kokios nors idėjos, arba stačiatikybės, arba panslavizmo idėjų, skleidimo. David Jones teigia, kad carai turėjo tikslą sukurti ir išlaikyti didelę daugiatautę Eurazinę imperiją, ir, atėjus Sovietų Sąjungai, jis išliko, tiesiog senesnių idėjų skleidimą pakeitė komunizmo platinimas pasaulyje.⁵⁶ Tačiau, nepriklausomai nuo to, ar tos idėjos buvo religinio, ar politinio-ideologinio pagrindo, jas vienijo bendra kertinė mintis – Rusija, vienoje ar kitoje formoje, imperinė ar sovietinė, yra multikultūrinė valstybė.

Tai galima paremti ir empiriniu pavyzdžiu. Rusijoje atlikta apklausa rodo, jog Krymo aneksija Rusijos gyventojams atrodo didesniu pasiekimu, negu žmogaus išsiuntimas į kosmosą. Rusijos, kaip pirmosios valstybės, prisijungusios svetimą teritoriją po II-ojo pasaulinio karo, įvaizdis geriau apeliuoja Rusijos žmonėms, negu jų valstybės moksliniai ar kiti pasiekimai.⁵⁷

Todėl čia yra matomas rezultatas – teritorijos plėtimas ir prijungimas kaip karinis veiksnys, leidžiantis valstybei apsiginti nuo užpuolikų. Plečiant teritorijas, ne tik gerėjo valstybės ekonominė padėtis prieinant prie naujose teritorijose esamų resursų, bet, tuo pačiu, priešai, alinę valstybę, tapdavo jos dalimi. Juos, jų teritorijas būdavo galima naudoti gynybai nuo kitų priešininkų.

3.3. Statusas ir prestižas, galinga imperinė valstybė

Kitas svarbus kultūrinis aspektas, kuris išplaukia iš didelės daugiatautės Eurazinės imperijos idėjos, ir lemiantis Rusijos užsienio politikos pasirinkimą, yra statusas. Rusijos kaip didelės galios, galingos valstybės, sudarytos iš daugybės skirtingų kultūrų, įvaizdis pasaulyje yra viena iš pagrindinių Rusijos identiteto dalių, kurį reikia ginti.⁵⁸

---

⁵⁴ Alfred J. Rieber, „Persistent factors in Russian foreign policy: an interpretive essay“, Kn. Hugh Ragsdale (sud.), *Imperial Russian Foreign Policy*, Cambridge: Cambridge University Press, 1993, 322-324.

⁵⁵ Sondhaus, 28-29.

⁵⁶ Ten pat.

⁵⁷ The Daily Vertical: ‘Krym Nash’ Trumps Yury Gagarin, *The Power Vertical, Radio Free Europe Radio Liberty*, 2017. <<https://www.facebook.com/rferl/videos/10155179630399575/>> [Žiūrėta 2017 03 03].

⁵⁸ Tuomas Forsberg, „Status Conflicts between Russia and The West: Perceptions and emotional biases“, *Communist and Post-Communist Studies*, 47(3-4), 2014, 323. <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0967067X14000646>>

Teritorijai plečiantis, į valstybės sudėti prijungiant tiek buvusius priešus, tiek turtingas ar derlingas teritorijas, į Rusiją buvo prijungiama vis daugiau skirtingų kultūrų atstovų. Multikultūrinės imperijos idėja yra dar viena iš priežasčių, kodėl Rusijos teritorija istorijai bėgant, neskaitant kelių susitraukimų, tik plėtėsi, kurią būtų galima išanalizuoti kaip potencialų Rusijos strateginės kultūros aspektą. Kitais žodžiais šiuos norus galima apibrėžti imperiniu nacionalizmu. Paradoksalu, kad imperiniai norai gali būti valstybės kultūros dalimi, visgi nacionalizmas ir imperija yra sunkiai suderinami apibrėžimai politikos mokslų srityje, bet, atsižvelgiant į tai, kokiomis sąlygomis galėjo vystytis Rusijos kultūrinis identitetas, tokį paradoksą galbūt galima paaiškinti. Nacionalizmas yra paremtas tautiniu suverenitetu, o imperializmas – vieno, stipraus suvereno. Žiūrint į tai, jog Rusijoje visada buvo vieno, stipraus, autoritarinio valdovo poreikis ir nuolatinis teritorijų plėtimas ginantis nuo priešų ir bandant stiprinti valstybės ekonomiką papildomais resursais,⁵⁹ nieko nuostabaus, kad nuolatinis tokios užsienio politikos pritaikymas galėjo atsilipti Rusijos identitete.

Kaip atsirado imperinis nacionalizmas ir kas jį sudaro? Nors per visą savo egzistavimą Rusija vienaip ar kitaip plėtė savo teritorijas, šis terminas galutinai buvo suformuluotas ir išgrynintas 19 amžiuje. Pasibaigus Prancūzijos revoliucijai ir buvus paskelbtai Žmogaus ir Piliečio Teisių Deklaracijai 1789 metais, panašios liberalios idėjos pradėjo skliti po Europą, ir savo ruožtu pasiekė Rusiją. Savo valdančios tautos idėjos, galinčios rinkti savo atstovus, turėjo savo mėgėjų ir tarp tuometinės Rusijos elito. Dekabristai, 1825 metų gruodžio sukilimo nariai, palaikė po truputį galvą keliantį liberalizmą ir pasisakė už valstybės konstituciją, tautos atstovavimą ir caro galių sumažinimą. Be to, panašios idėjos leido kilti ir 1830-1831 metų Lietuvos ir Lenkijos sukilimui Rusijos Imperijos viduje.⁶⁰ Nors ir būsimasis imperatorius Aleksandras Pirmasis žadėjo suteikti konstituciją valstybei, jo pasekėjas, naujasis imperatorius Nikolajus Pirmasis, numalšinus abu sukilimus, tiesiog negalėjo paklusti pralaimėjusių sukilėlių reikalavimams. Dėl šios priežasties, tarp tuometinio Rusijos elito bet koks požiūris į tuometinį tautiškumą ir tautų išsilaisvinimą tapo neigiamas. Kaip priešingybė Prancūzijos revoliucijos „Laisvė, lygybė, brolybė“ buvo parinktas „Ortodoksija, autokratija, tautybė“. Svarbu paminėti, kad „tautybė“ reiškė tautą ne Prancūzijos revoliucijos tautų apsisprendimo principu, o rusišką *narodnost*, reiškiantį, kad

---

[Žiūrėta 2016 10 15].

⁵⁹ Emil Pain, „The imperial syndrome and its influence on Russian nationalism“, Kn. Pål Kolstø, Helge Blakkisrud (sud.), *The New Russian Nationalism*, 2016, 47-48.

<http://www.jstor.org/stable/10.3366/j.ctt1bh2kk5.9?seq=1#page_scan_tab_contents> [Žiūrėta 2017 03 05].

⁶⁰ Ten pat, 48-49.

Rusija turi savo išskirtą vietą istorijoje, priešingą Vakarų pasauliui, ir kad ją privalo prižiūrėti vienas, tvirtas lyderis, esantis kaip valstybės tėvas.⁶¹

1890 metais pradėjęs įgauti pagreitį Slavofilų judėjimas pasigavo šiais idėjas, ypač trečiąją, tautybės, ir iš jų pradėjo konstruoti, iš ko turėtų susidaryti rusiškoji tapatybė. Slavofilai formulavo, jog Rusija iš esmės skiriasi nuo Vakarų valstybių ir dėl to turi savo vietą istorijoje, į kurią turi vesti ne save valdanti stipri suvereni tauta, o valdoma amžino autokratinio lyderio.⁶² Iš šio judėjimo susiformavo pirmieji Rusijos nacionalistai, išskiriantys Rusijos tapatybę šiais kriterijais:

- 1) Rusijos esencializmas – Rusija turi tam tikras amžinas kultūrinės vertybes, kuriomis ji skiriasi nuo visų kitų valstybių, ypač nuo Vakarų.
- 2) Autokratinės imperijos gynimas – imperijos saugojimas ginklu ir tarnavimas autokratiniam režimui yra privaloma politinė veikla. Teritorijos, kurios buvo užkariautos protėvių, privalo būti išlaikytos, jei reikia, ir ginklu, o bet kuri grėsmė valstybei turi būti sunaikinta.
- 3) Etninių rusų valdymo principas – visi Rusijos tautybės atstovai, gali ir privalo gyventi toje pačioje valstybėje, už tai, kad ją gina.⁶³

Todėl, vietoje to, kad rusiška tapatybė egzistuotų kaip valstybė su tautos apsisprendimo teise, kaip buvo įprasta su Prancūzijos revoliucijos skelbiamomis idėjomis, prioritetai buvo skiriami imperializmui, teritorijų palaikymui ir autoritarinei valdžiai palaikyti.

Kaip teigia politikos mokslininkas Emil Pain, Rusija turi išskirtinį bruožą, pagal aliuziją į visą laiką egzistavusią imperinę praeitį – tai yra vadinamasis imperinis sindromas. Nuolatos plečiant valstybę ir figūruojant aukščiau aprašytoms imperialistinėms idėjoms, tai leido susikurti būtent tokiai mąstymo paradigmai. Imperinis sindromas susideda iš trijų atskirų dalių, saveikaujančių tarpusavyje – imperinės tvarkos, kūno ir sąmonės.⁶⁴ Imperinė tvarka – valdymo forma, kai valdoma tvirta ranka, neatsižvelgiant į valdomųjų norus. Valdžia egzistuoja pati savaime, nereikia klausyti, ko nori piliečiai ar užimtų teritorijų gyventojai. Imperinis kūnas – valstybės teritorijos, tiek pačios Rusijos, tiek kitų kultūrų ir tautų atstovų. Neintegruotos tarpusavyje ir skiriasi kultūriškai, bet prijungtos prie Rusijos ir klauso Rusijos valdžios. Jas privalu išlaikyti prijungtas, jų išlaikymas yra tikslas pats savaime. Imperinė sąmonė – mąstymo paradigma, kad valstybės išlikimui reikia imperijos su stipriu vadovu, kad Rusija yra pati savaime ypatinga ir kultūriškai skiriasi nuo kitų valstybių, ir kad Vakarai yra amžina grėsmė, priešas jai. Šie trys

---

⁶¹ Ten pat, 49-50.

⁶² Ten pat, 50-51.

⁶³ Ten pat, 51-52.

⁶⁴ Ten pat, 58-59.

aspektai, pasak E. Pain, yra tarpusavyje susiję ir veikia vienas kitą. Tol kol yra imperinis kūnas, tol bus bijoma, kad jis gali būti sunaikintas. Norint jį apsaugoti nuo priešų, tam reikia tvirto imperinio autoritarinio valdovo, kuris galėtų palaikyti valdžią nepriklausomai nuo aplinkinių, taigi imperinės tvarkos. Todėl, jeigu imperinis kūnas yra didelis ir valdomas imperinės tvarkos, savaime aišku, jis yra galingas, o būtent galingos valstybės išsiskiria iš kitų ir turi ypatingą vietą istorijoje.⁶⁵

Kadangi Rusija mato save kaip didžiulę, galingą imperiją, nesiskaitymas su Rusija kaip su didele, pasaulinio galingumo valstybe, kokia ji save mato, turinčia *droit a regard* (prieinamumo teisę) buvusiose Sovietų Sąjungos šalyse ir kitose teritorijose, kurios jai priklausė bet kuriuo istorijos momentu, arba jos kaip prieš traktavimas, gali sukelti neigiamą reakciją arba būti laikoma įžeidimu.⁶⁶⁶⁷ Prie prestižą žeidžiančių faktorių galima priskirti ir kažkada prie Rusijos bei Sovietų Sąjungos prijungtų valstybių pasitraukimą ir atsiskyrimą ir nepriklausomynės paskelbimą nuo Rusijos, taip pat prisijungimą prie kitų tarptautinių elementų, kaip kad NATO.⁶⁸

Problema yra tai, kad Rusija, kitaip negu Vakarai, savo statusą tarptautinėje erdvėje supranta kiek skirtingai, įskaitant ir metodus naudojamus jam ginti. Dėl to gali kilti ir konfliktų, nes veiksmai, kurie galėtų padidinti Rusijos statusą Vakarų pasaulio akyse, atrodo Rusijai kaip menkinantys savaįjį ir priešingai. Kaip minėta, Rusija mato save kaip galingą, didžiulę imperinę valstybę, ir bet koks to kvestionavimas ar veiksmai priešingi tam, nesvarbu kurioje valstybėje, gali būti jaučiamas kaip statuso ir prestižo paminimas. Kaip pavyzdį galima panaudoti Bronzinio Kario incidentą Estijoje 2007 metais. Po to, kai Estijos vyriausybė nusprendė perkelti Bronzinio Rusijos Kario statulą iš Talino miesto į karo kapines, skirtingas šio įvykio traktavimas tiek Rusiją, tiek Estiją privedė prie neramumų ir įtampas tarp abiejų valstybių. Estams ir Estijos vyriausybei skulptūra primindavo dešimtmečius Sovietų Sąjungos okupacijos, kai tuo tarpu, Rusijos valstybei ir Estijoje gyvenančiai rusų mažumai tai buvo monumentas, primenantis apie pergalę prieš nacizmą.⁶⁹ Skulptūros perkėlimas Rusijai atrodė kaip šventvagystė, nes karo herojaus atvaizdas, reiškiantis pergalę prieš blogį buvo judinamas iš vietos, ko daryti nevalia. Rusija tai suprato kaip įžeidimą jos statusui, Estijoje gyvenančiai rusų mažumai ir „pirmąjį žingsnį fašizmo link“, ir, norėdama parodyti, jog taip elgtis negalima, surengė keletą operacijų prieš Estiją ir jos valdžią.

---

⁶⁵ Ten pat, 59-61.

⁶⁶ Deborah Welch Larson, Alexei Shevchenko, „Russia says no: Power, status and emotions in foreign policy“, *Communist and Post-Communist Studies*, 47(3-4), 2014, 270-273.

<<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0967067X14000610>> [Žiūrėta 2016 10 15].

⁶⁷ Forsberg, 326. <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0967067X14000646>> [Žiūrėta 2016 10 15].

⁶⁸ Steve Wood, „Nations, National Identity and Prestige“, *National Identities*, 16(2), 2014, 109.

<<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14608944.2014.897315>> [Žiūrėta 2017 03 16].

⁶⁹ Adrian Bloomfield, „War of words over bronze soldier“, *The Telegraph*, 2007.

<<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1541641/War-of-words-over-bronze-soldier.html>> [Žiūrėta 2017 03 31].

Estijos interneto tinklalapiai buvo nulaužti rusų hakerių, o Nashi grupuotės nariai blokavo Maskvos Estijos ambasadą. Rusija suprato daranti gerą, teisingą darbą, kai, priešingai tam, Vakarams tai atrodė Vienos konvencijos pažeidimu, mažinančiu Rusijos statusą.⁷⁰

Jeigu kyla konfliktinė situacija Rusijos įtakos sferoje, geriau nebandyti jos praleisti pro akis, tokias problemas galima bandyti spręsti jėga. Net jei sprendimas jėga nepasitvirtina, geriau yra bandyti ir nieko nepasiekti, negu nieko nedaryti visai. Pavyzdžiui, Kosovo konflikto metu, nepavykus gauti Pristina oro uosto, bandymas jį perimti vis viena Rusijoje buvo skaitomas kaip gero statuso simboliu, parodant, kad Rusija nesileis stumdoma. Per šį konfliktą NATO, remdamasi humanitarinės intervencijos priežastimis, nusprendė pradėti bombarduoti Kosovą. Nors Rusija turėjo veto teisę ir norėjo vetuoti šį sprendimą Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje, NATO vis viena pasiryžo bombarduoti Jugoslaviją, nekreipdama dėmesio į Rusijos pasisakymus. Todėl iš Rusijos buvo pasiūsti taikdariai su misija užimti oro uostą, nepriklausomai nuo to, jog tai galėjo dar labiau padidinti įtampą tarp Rusijos ir NATO. Svarbiau buvo apginti savo statusą, nes, Rusijos nuomone, bombarduodami teritorijas nepriklausomai nuo veto, Vakarai jį pamynė, o jį apginti yra svarbiau ir geriau, negu sėdėti nieko nedarant.⁷¹⁷²

Taip pat, statusui labai kenkia Rusijos laikymas priešų, kai norima taikos ar bendradarbiavimo, arba iš viso nesiskaitymas su ja. Tokie veiksmai kaip NATO ginkluotės ir karių perkėlimas į posovietines valstybes, ką Rusija laiko savo interesų sfera, arba, iš viso nepakvietimas prisijungti prie NATO arba Europos Sąjungos Rusijai taip pat pamina jos statusą ir gali būti įžeidžiančiu veiksmu.⁷³⁷⁴

4. Sumuojant strateginės kultūrą ir jos ramsčius. Į ką galima atkreipti dėmesį?

Taigi, peržvelgus keletą į akis lendančių Rusijos strateginės kultūros aspektų ir paįvairinus juos empiriniais pavyzdžiais, galima pradėti bandyti išdistiliuoti, kurie strateginiai kultūriniai parametrai gali potencialiai daryti įtaką Rusijos sprendimų priėmimui. Pirmiausia, pagal padarytą tyrimą, bus atsakoma į A. I. Johnston'o keliamus klausimus apie karybą ir strateginę kultūrą, ir tada, kai jie bus atsakyti, pagal juos bus galima aiškintis, išdistiliuoti, kokie psichologiniai-kultūriniai ramsčiai gali paveikti Rusijos sprendimų priėmėjų pasirinkimus.

---

⁷⁰ Forsberg, 328. <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0967067X14000646>> [Žiūrėta 2016 10 15].

⁷¹ Larson, Shevchenko 272 < <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0967067X14000610>> [Žiūrėta 2016 10 15].

⁷² Forsberg, 328. <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0967067X14000646>> [Žiūrėta 2016 10 15].

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ Larson, Shevchenko, 272-273. <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0967067X14000610>> [Žiūrėta 2016 10 15].

Alastair I. Johnston yra sudaręs klausimyną, pagal kurį galima bandyti pradėti dėlioti strateginės kultūros parametus. Atsakius į tuos klausimus, ir pagrindus juos istoriniais pavyzdžiais, galima pradėti bandyti prognozuoti valstybės elgesį.

4.1. Požiūris į karą – normali būseną ar nukrypimas?

Pirmasis klausimas, kurį, pasak Johnston, privalu atsakyti, yra, karo pozicija valstybės kultūroje, į tai įeina paaiškinimas, ar karas yra neišvengiama valstybės kultūros dalis, egzistenciškai svarbus valstybei palaikyti, ar visgi nukrypimas nuo bendro naratyvo, neprivalomo valstybės kultūroje.

Kaip matome iš aukščiau padarytos Rusijos kultūros ir istorijos analizės, Rusijoje karas nėra nukrypimas nuo normos. Todėl į šį klausimą galima atsakyti, jog tai yra normali egzistencinė valstybės būseną. Visoje Rusijos istorijoje karyba su teritorijos plėtimu figūravo kaip būdas pasiekti vieniems ar kitiems tikslams, ar tai būtų savignyba nuo priešų, ar tai būtų teritorijos ekspansija norint priartėti prie valstybės ekonomiką stiprinančių resursų. Visais atvejais, karas buvo naudojamas kaip metodika, kaip reiškinys, reikalingas tiek valstybės gynimui, tiek jos turtinimui.

Tai taip pat atsiliepia tiek Slavofilų pradėtose dėlioti idėjose, tiek iš jų kilusiame imperiniame sindrome. Pirmojo atveju yra privalu ginti savo autokratinę imperiją, įskaitant ir kažki kada užgrobtas žemes, ginklu ir per jėgą, nes kitaip priešai ją sugriauš. Dėl šios priežasties, karas yra privalomas reiškinys norint palaikyti valstybės egzistavimą. Imperinis sindromas kartoja tą patį – jaučiamas egzistencinis priešas iš Vakarų, ir dėl to imperinė valdžia gali leisti įgalinti jėgos ir karo naudojimą, norint išlaikyti imperinę valstybę.

Todėl čia galima dėti pirmąjį atsakymą į klausimą – karas yra egzistenciškai svarbus reiškinys Rusijos kultūroje, be kurio, pagal jų logiką, valstybė net negalėtų egzistuoti.

4.2. Požiūris į priešą ir jo pavojingumą. Nulinės ar kintančios sumos žaidimas?

Antruoju klausimu norimą išsiaiškinti, ar kova su priešu yra nulinės, ar kintančios sumos žaidimas. Tai reiškia, kad privalu žinoti, ar strateginėje kultūroje į priešą žiūrima kaip į taikinį, kurį įmanoma palenkti savo naudai naudojant agresiją ir puolimą, ar visgi yra įmanomas sugyvenimas, pasiekiamas derybomis ir diplomatija. Rusijos atveju galima matyti, jog yra kryptama į nulinės sumos žaidimo pusę.

Kaip byloja analizėje peržvelgta Rusijos istorija, matoma, jog Rusija pritaikė karybą kaip metodą plėsti teritorijas dėl resursų, ir, neturint geografinių apsaugų, prijungiant priešininkų teritorijas kaip strateginius buferius apsisaugoti nuo priešų. Taip pajungiant minėtus priešus savo valdžion, matoma, kad priešininkai, esantys aplinkui Rusijos valstybę, buvo ne naikinami kaip egzistencinė grėsmė, o naudojami kaip dar vienas resursas norint apginti valstybę. Tai buvo daroma kariniais metodais, plečiant teritoriją per jėgą. Kadangi buvo naudojama jėga, ir neturint apsaugų, patys priešai buvo prijungiami jų vietoje, galima matyti, jog Rusijos strateginė kultūra krypsta link nulinės sumos karybos. Taip pat, tiek Slavofilų propaguojamas imperinis nacionalizmas, tiek imperinis sindromas, jie abu teigia, kad Rusija yra ypatinga su specialia vieta istorijoje, ir turi vieną, egzistencinį priešą – Vakarus. Pasak abiejų mąstymo paradigmu, bet kuriuo momentu gali pasirodyti visiškai skirtingas nuo Rusijos, egzistenciškai pavojingas priešas iš Vakarų, galintis sunaikinti imperiją. Kadangi šis priešas gali sunaikinti imperiją ir jai yra žūtbutinai pavojingas, todėl yra privalu gintis karu ir naudoti jėgą prieš jį. Todėl čia irgi yra matomas nulinės sumos žaidimo požymis.

Norint atsakyti į antrąjį A. I. Johnston'o klausimą, turime padaryti šių teiginių sintezę. Kaip matoma, su vienais priešais galima sugyventi, jeigu jie yra grėsmė, prijungti juos prie savo valstybės ir naudoti kaip apsaugą, o likusieji – egzistenciškai pavojingi, galintys sugriauti imperiją. Jie skiriasi vienu aspektu – geografinė lokacija. Prijungiami priešai visada gyveno apie besivystančią Rusijos valstybę, ir dėl to nuolatos būdavo prijungiami arba laikomi teritorijos viduje. Tuo tarpu egzistenciniai priešininkai, galintys griauti imperiją visada ateidavo iš Vakarų. Taigi čia galima viską galima apibrėžti tuo, jog Rusija yra tiesiogiai linkusi į savo oponentus žiūrėti kaip į nulinės sumos žaidimą. Tiek teritorijos, kurios visada priklausė Rusijos valstybei viena ar kita forma ir buvo aplink ją, nepriklausomai nuo savo dabartinės nepriklausomybės, visada gali būti ir bus nulinės sumos žaidimo oponentas, nes prieš jas buvo naudojama jėga, tiek visos kitos valstybės, ypač tos iš Vakarų, kurios nepriklausė Rusijos teritorijoms, visada bus egzistenciškai pavojingas priešas, su kuriuo reikia kovoti naudojant jėgą norint apsaugoti imperiją, kas irgi priveda prie nulinės sumos žaidimo. Todėl, jeigu oponentas iš Vakarų atlieka kokius nors veiksmus valstybėse, kurios kažkada priklausė Rusijai, tai gali būti laikoma egzistencine grėsme, nes pagal idėją, tos teritorijos tebėra rusiškos.

4.3. Požiūris į jėgos naudojimą. Kaip, kada ir kur reikia naudoti jėgą?

Trečiasis atsakymas turi parodyti, kada, kaip, ir kokiomis sąlygomis iš viso valstybės strateginė kultūra turi leisti jėgos ir karo naudojimą prieš oponentą.

Kaip matoma, jėgos naudojimo mechanizmas Rusijos strateginių sprendimų priėmimo pasikartoja pakankamai dažnai. Valstybei plečiant teritorijas ir siekiant imperinių tikslų, jie buvo grindžiami jėgos naudojimu. Slavofilų judėjimas taip pat akcentuoja imperijos gynimo jėga principą, o imperinis sindromas tą užtvirtina – norint ginti imperiją nuo priešų, tam reikia jėgos panaudojimo.

Identišką mąstyseną gali pagrįsti ir prestižo klausimas. Jeigu kyla klausimas, galintis pažeisti Rusijos, kaip didelės ir galingos valstybės prestižą, geriau yra imtis jėgos, nes tik silpnos valstybės to nedaro. Tai parodo tiek Estijos Bronzinio kario skandalas, tiek veiksmai Jugoslavijoje, jeigu yra bent kiek užminama ant tokio statuso, koku Rusija save mato, ir kišamasi į veiksmus tose teritorijose, kurios kažkada priklausė Rusijai vienu ar kitu pavidalu. Kaip matoma, tokioms problemoms spręsti bus pasitelkiama agresija arba jėga.

Todėl jėgos naudojimas yra neatsiejamas Rusijos strateginės kultūros elementas. Ja visada buvo naudojama tiek plėsti valstybei, tiek ją ginti, ir tuo pačiu, jeigu yra pasielgiama taip, kas Rusijai atrodytų, neteisingas elgesys kažkada jai priklausiusiose teritorijose arba jos atžvilgiu, galima tikėtis jėgos panaudojimo kaip atsakymo.

Viską sumuojant, galima matyti, jog, pagal A. I. Johnston klausimus, Rusijos atžvilgiu strateginėje kultūroje karas figūruoja kaip natūralus, gyvybiškai svarbus reiškinys, be kurio apsieiti nėra galima. Taip pat, jeigu priešas yra iš Vakarų, jis automatiškai grasina visos valstybės saugumui ir privalo būti sunaikintas, o jeigu jis yra kada nors priklausęs Rusijai, privalo būti ten gražintas, arba su juo reikia elgtis taip, lyg jis Rusijai tebe priklausytų. Taip pat, jėgą naudoti yra galima tiek plečiant teritorijas, tiek jas ginant, tiek nesiskaitant su Rusija ir jos įvaizdžiu, koku ji save įsivaizduoja.

Paprastumo dėlei, klausimai ir atsakymai buvo susumuoti lentelėje:

Klausimas	Atsakymas
Požiūris į karą – normali būseną ar nukrypimas?	Karas yra normali Rusijos valstybės būseną, tiek teritoriją plėsti, tiek ją ginti nuo priešų reikia karu.
Požiūris į priešą – kintamosios ar nulinės sumos žaidimas?	Prieš visus priešus, tiek prijungiamus, tiek egzistencinius iš Vakarų reikia naudoti jėgą, todėl yra kryptama link nulinės sumos žaidimo.
Požiūris į jėgos naudojimą.	Jėga yra naudojama dažnai, tiek plečiant valstybės teritorijas, tiek jas ginant, tiek, Rusijos požiūriu, besielgiant su Rusija neteisingai.

(Sudaryta autoriaus.)

5. Strateginės kultūros ramsčiai

Dabar, kai išsiaiškinti strateginės kultūros parametrai pagal A. I. Johnston nuostatus, reikia išdistiliuoti strateginės kultūros ramsčius, potencialiai galinčius paveikti Rusijos sprendimų priėmimą. Juos žinant, bus galima ieškoti metodų, kaip juos galima atgrasyti, ir ką tuo atžvilgiu daro NATO.

5.1. Ekspansionizmas

Turime didelę, galingą valstybę, su nuolatine ekspansionistine, imperialistine praeitimi, įtikėjimu, kad yra įmanoma išverti bet ką, ir savęs įsivaizdavimu ir įvaizdžiu kaip pasaulinės galios, ant kurių jokiais būdais negalima mindyti. Kaip kurie iš šių kultūrinių veiksnių gali veikti požiūrį į karybą?

Pradėkime nuo to, jog Rusijos valstybės istorijoje visada viena ar kita forma egzistavo teritorijos plėtimo faktorius. Kitaip sakant, teritorija, nepriklausomai nuo priežasčių, ar tai būtų buvusių priešininkų prijungimas savo valdžion, ar ekonominės paskatos, tik plėtėsi ir plėtėsi. Todėl nieko nuostabaus, kad nuolatinis teritorijos plėtimas, ekspansionizmas gali būti vienas iš veiksnių, kažkiek nulemiančių požiūrį į karybą. Prijungus priešininkų teritorijas prie savo valstybės, ne tik gaunama apsauga nuo jų pačių, nes jie visgi privalo paklusti ją prijungusiai valstybei, bet ir taip pat gaunami visi tose teritorijose egzistuojantys resursai. Taigi, čia galima dėti pirmąjį tašką – ekspansionistiniai norai atrodo logiškai atrodo Rusijoje, ir tikrai potencialiai gali paveikti sprendimų priėmimą karybos ir užsienio politikos atžvilgiu.

5.2. Imperinis sindromas

Antrasis aspektas, galintis patraukti dėmesį ir išeinantis iš pirmojo, tai Emil Pain išdistiliuotos imperinės idėjos, vadinamasis imperinis sindromas. Imperinis sindromas įgauna esmę iš saveikaujančių trijų komponentų – imperinės tvarkos, imperinio kūno ir imperinės sąmonės. Šie aspektai būtent ir sukuria imperialistinį požiūrį į užsienio politiką. Imperinė tvarka leidžia valstybės vadovui elgtis kaip nori, nes jis visada bus teisus, o valdomieji nežino, kaip yra geriau. Imperinis kūnas visada laiduos valdančiųjų ir valdomų teritorijų buvimą. Tuo tarpu, imperinė sąmonė, tikėjimas, kad reikia autoritarinio vadovo, visada grįs jų abiejų buvimą. Griežtos tvarkos visada reikia, nes, priešingu atveju, gali ateiti

oponentas, egzistenciniai priešai iš Vakarų, ir pradėti naikinti imperinį kūną, atiminėti užgrobtas teritorijas, o kas jas daugiau gali ginti, negu griežtas autoritarinis vadovas. Tuo pačiu, jeigu griežto autoritarinio vadovo noru yra prisigrobiama daug teritorijos, ir valstybė tampa, jų nuomone, didele ir galinga, taip yra nusipelnoma svarbi vieta pasaulio istorijoje. Taip imperinis sindromas yra įgalinamas ir gali potencialiai veikti užsienio politiką.

Tol, kol Rusija turės dideles teritorijas arba jos istorija minės buvusias užgrobtas teritorijas kaip netektį ir kada nors Rusijai teisėtai priklausiusias žemes, ir jas bus norima susigrąžinti, tol bus galima jausti baimę ir paranoją, kad gali ateiti egzistencinis priešas iš Vakarų. Tol, kol bus jaučiama šita baimė, tol bus galima rinkti lyderius, primenančius imperatorius ir carus, kurie galės nepaisyti gyventojų ir valdomųjų norų, darys viską savo nuožiūra, ar tai būtų kariniai, ar taikūs veiksmai užsienio politikoje. Viskas gali priklausyti ir priklausys nuo tokio autoritarinio vadovo. Kol bus norima ir renkami tokie vadovai, kurie primins apie imperinę praeitį, apie dideles Rusijos teritorijas, apie galinčius ateiti priešus, kurie nori griauti Rusiją, tol tokių lyderių veiksmai, nepriklausomai nuo pačių veiksmų naudos ar žalos, jie bus pateisinami, nes viskas yra daroma norint apginti ir apsaugoti Rusiją, jos ar jai kada nors priklausiusias, bet visgi, savo teigimu, „rusiškas“ žemes. Ir tol, kol tokios teritorijos bus, tol ir bus manoma apie ypatingą Rusijos vietą istorijoje, ir egzistencinius priešus iš Vakarų, kurie visa tai nori sugriauti. Viskas susiriša į uždara ratą, kurio rezultatas yra tas, jog imperiniai norai imperinio sindromo pavidalu buvo, yra ir bus kaip vienas iš rodiklių, galintis veikti užsienio politikos pasirinkimus. Pagal tokią logiką, bet koks Vakarų ar Vakarų institucijų veiksmas Rusijos pasienyje, ypač tose teritorijose, kurios kažkada priklausė Rusijai ar Rusijos imperijai gali atrodyti ir atrodys kaip egzistenciškai pavojingas veiksmas ar agresijos kėlimas, nepriklausomai nuo to, kad Vakarai galbūt veiksmus vykdo visiškai kitais, ne Rusijai priešiškais tikslais. Taigi, imperinį sindromą, kaip norą savivaliauti visose savo ir kažkada jai priklausiusiose teritorijose ir iš to kylančią egzistencinę Vakarų baimę taip pat galima priskirti prie dar vieno iš dirgiklių, potencialiai galinčių paveikti Rusijos priimamus sprendimus karybos ir užsienio politikos srityse.

5.3. Statusas

Trečiasis aspektas, tiesiogiai išeinantis iš imperinio sindromo, yra savo, kaip didelės, galingos, imperinės valstybės, statuso palaikymas. Dėl visą jos istoriją trunkančių kitų valstybių užkariavimų ir tuos užkariavimus grindžiančių ir skatinančių ideologijų, imperinės praeities, Rusija mato save kaip išskirtinę, pasaulinio galingumo valstybę, kurios statuso, norint to ar nenorint, yra privalu klausyti. Ir

visiškai nėra svarbu, kad statusas yra traktuojamas visiškai kitaip, negu kitos valstybės jį supranta. Jeigu kitos, ypač Vakarų valstybės, mato savo imperinę praeitį ir užkariavimus kaip gėdingą dalyką, Rusijoje viskas yra priešingai. Užkariautos teritorijos, laimėti mūšiai yra gero statuso simbolis, kuriuo privaloma didžiulis. Jeigu bandoma ir norima elgtis imperiškai toliau, nesitaikstant su kitų valstybių norais, nesiderant su jomis, nesiklausant sutarčių ir okupuojant kitas teritorijas, tai yra aukšto statuso simbolis, parodoma, jog Rusija nėra pastumdėlių valstybė. Dėl to, jeigu su Rusija pradama elgtis kaip nors kitaip, negu jai pačiai atrodo tinkama elgtis, tai gali būti laikoma statuso pažeidimu, Rusijos stumdymu, ir, jeigu reikia, tokias problemas galima bandyti spręsti jėga.

Į tai įeina ne tik bendri statuso nesusipratimai tarptautinėje arenoje, bet, tuo pačiu, ir Rusijos imperinės praeities, kaip didingos ir naudingos pasauliui, nepaisymas. Tai taip pat galioja ne tik pačioje Rusijos valstybėje, o ir visur kitur, kur tik Rusija laiko savo įsivaizduojama įtakos sfera. Jeigu bet kurioje valstybėje, kuri kažkada priklausė Rusijai vienoje ar kitoje formoje, kyla anti-rusiški veiksmai, paminantys Rusijos kaip gelbėtojos ir didingos valstybės įvaizdį, tai irgi yra statuso nepaisymas, Rusijos stumdymas, ir dėl to galima pradėti kelti konfliktines situacijas.

Taip pat, statusą žeidžia bet koks karinis užsienio valstybių veiksmas kažkada Rusijai priklausiusiose teritorijose, nesvarbu, ar tai buvo sutarta iš anksto ir nekelia Rusijai jokios grėsmės. Jeigu užsienio valstybės bando daryti karinius veiksmus tose valstybėse, kurios kažkada priklausė Rusijai, tai irgi yra laikoma kišimusi į Rusijos interesų sferą, nesiskaitymu su ja ir tarptautinio statuso pažeidimu.

Taigi, kaip matoma, Rusijos statusą gali pažeisti beveik viskas, kas Rusijai atrodo jai nepatinkančiu tarptautinės politikos veiksmu. Pagal tokią jų logiką, atrodo, kad vienintelis būdas nepažeisti statuso yra leisti Rusijai elgtis kaip norima ir tęsti savo imperinę agendą. Galima teigti, kad statusas irgi yra vienas iš strateginės kultūros ramsčių, leidžiančių ir potencialiai galinčių paveikti Rusijos priimamus strateginius sprendimus.

5.4. Kantrybė su gebėjimu išverti sunkias sąlygas

Ketvirtuoju pasirinktu aspektu galima būtų laikyti Rusijai būdingą sugebėjimą išgyventi sunkiomis ar praktiškai neįmanomomis sąlygomis. Kaip minėta, šis sugebėjimas kyla iš Rusijos karių tikėjimo savo moraliniu pranašumu, o tai labai gražiai įsipina į aukščiau minėtas Rusijos kaip ypatingos valstybės pasaulio istorijoje įvaizdį. Kadangi iš anksto yra tikima savo ypatingumu, pergale prieš

oponentą ir moraliniu teisingumu, dėl to galima iš anksto žinoti, kad nesvarbu, ką oponentas mes, viską yra įmanoma išgyventi. Juk vis viena moralinė pergalė yra užtikrinta.

Tai reiškia, kad nesvarbu, kokios blogos sąlygos gali būti metamos Rusijos pusėn karo metu, jau iš anksto yra tikima savo moraliniu teisingumu. Toks tikėjimas, žinojimas, kad galima išgyventi bet kokias sąlygas valstybės imperinio tikslo link tik pagrindžia bet ko išgyvenimo mechanizmą. O jeigu nėra išgyvenama ir mirštama imperinio tikslo vardan, valstybė turi daugybę tokių pačių karių, kurie taip pat yra pasiryžę kentėti ir aukotis dėl to paties tikslo.

Taigi čia galima patvirtinti ketvirtąjį strateginės kultūros ramstį. Iš tikėjimo savo moraliniu pranašumu, ypatingumu istorijoje ir imperiniu tikslu kylantis gebėjimas išgyventi sukuria visiškai skirtingą viziją į karybą ir užsienio politiką. Galima per daug nesijaudinti dėl priešų kovinių galimybių, nes kol tikima savo moraline pergale ir teisingumu, tol yra įmanoma išverti bet kokius metamus sunkumus.

Šie keturi atrasti parametrai, potencialiai gali paveikti Rusijos karinių sprendimų priėmimą. Šiais psichologiniais-kultūriniais aspektais remiantis galima bandyti orientuotis Rusijos strateginėje kultūroje, ir pagal tai bandyti žiūrėti į pritaikyto atgrasymo strategiją, būtent tokią, kad Rusijai nekiltų noro pulti.

6. NATO atgrasymo sprendimai

Atradus Rusijos strateginės kultūros parametrus, dabar reikia peržiūrėti, kokių veiksmų buvo imtasi norint atgrasyti Rusiją nuo agresijos. Laikotarpis, pasirinktas tyrimui, yra tarp 2014 metų NATO Velso susitikimo ir 2016 metų Varšuvos susitikimo. Šis laikotarpis pasirinktas dėl to, nes būtent nuo Velso susitikimo bendradarbiavimo ir sugyvenimo su Rusija idėjos buvo pakeistos į atgrasymo, buvo nuspręsta imtis atgrasymo veiksmų kaip atsako Rusijos agresijai Ukrainoje. Svarbu paminėti, kad bet koks bendradarbiavimas, tiek civiliniu, tiek kariniu lygiu buvo nutrauktas jau nuo 2014 metų balandžio 1 dienos, buvo palikti tik diplomatiniai politiniai kontaktai ambasadorių ir aukštesniu lygmeniu, jeigu prireiktų apsikeisti požiūriais Ukrainos krizės klausimu.⁷⁵ Taigi, reikia pradėti nuo strateginių, Rusijai atgrasyti skirtų sprendimų, priimtų Velso susitikimo metu.

---

⁷⁵ NATO, „Relations with Russia“, 2016. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50090.htm> [Žiūrėta 2016 12 06].

6.1. Vello susitikimas ir Pasirengimo Veiksmų Planas (Readiness Action Plan (RAP))

2014 metų rugsėjo 4-5 dienomis įvykęs NATO Vello susitikimas visais NATO griežčiausiais įmanomais terminais pasmerkė Rusijos veiksmus Ukrainoje. Taip pat, buvo iškelta serija reikalavimų, tokių kaip Rusijos pajėgų atitraukimas, grįžimas prie tarptautinės teisės laikymosi, okupacijos pabaiga ir separatistų palaikymo nutraukimas. Šie reikalavimai buvo patvirtinti NATO atsisakymu pripažinti Krymo ‘aneksiją’ (tokios kabutės yra naudojamos oficialiame dokumente). Nepaisant šių reikalavimų, tebebuvo palaikomas noras ateityje grįžti prie bendravimo ir bendradarbiavimo su Rusija, bet tik tada, kai Rusija pakeis savo požiūrį ir pradės laikytis tarptautinės teisės įstatų. Taip pat, atsižvelgiant į geopolitinę situaciją ir kaip atsaką Rusijos agresijai, tonas nuo bendradarbiavimo ir sugyvenimo buvo pakeistas į atgrasymo.⁷⁶ Atgrasyti Rusijos atgresijai buvo implementuotas naujas saugumo dokumentas, didžiausias NATO kolektyvinės gynybos pajėgų stiprinimas nuo Šaltojo karo, vadinamasis Pasirengimo Veiksmų Planu.⁷⁷

Šio plano tikslas – Centrinės ir Rytinės Europų valstybių narių gynybos tvirtinimas, patvirtinimas, jog NATO padės potencialios nelaimės metu ir galimos agresijos atgrasymas. Šį planą sudaro dvi dalys, skirtos vykdyti ir garantuoti atgrasymą trumpuoju ir ilguoju laikotarpiu.⁷⁸

Trumpajam laikotarpiui yra sukurti patvirtinimo metodai (assurance measures), su tikslu patvirtinti ginamų valstybių gyventojams apie NATO egzistenciją jų valstybėse ir atgrasyti galimus agresorius, kartu kaip atsakas Rusijos agresijai. Sudaryti iš visų 28 valstybių narių siūlytos pagalbos, šių metodų pagrindą sudaro NATO karių veiksmai žemės, oro ir jūrinėse srityse. Jie nebūtinai turi veikti visi vienu metu, o yra parenkami ir naudojami pagal poreikį.⁷⁹ Aiškinant smulkiau, šiuos metodus sudaro:

- Naikintuvų patruliavimas;
- NATO karių buvimas Rytinėje Alianso dalyje NATO treniruotėms, rotaciniu pagrindu;
- Žvalgybiniai NATO skrydžiai virš Rytinių valstybių;
- Sustiprintas jūrinis patruliavimas Baltijos, Juodojoje ir Viduržemio jūrose, kartu su NATO Jūrine Grupe (Standing NATO Maritime Group) ir NATO Išminavimo Grupe (Standing NATO Mine Counter-Measures Group);
- Kai kurios valstybės atsiuntė savo karius į Rytų Europą treniruotėms ir pratyboms;

⁷⁶ NATO, „Wales Summit Declaration“, 2014. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm> [Žiūrėta 2017 04 21].

⁷⁷ NATO, „Readiness Action Plan“, 2017. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm> [Žiūrėta 2017 04 21].

⁷⁸ Ten pat.

⁷⁹ Ten pat.

- Taip pat vykdomos krizių valdymo ir kolektyvinės gynybos pratybos.⁸⁰

Adaptaciniai metodai (adaptation measures) yra ilgalaikė NATO strategija sustiprinti NATO gebėjimą reaguoti į krizes kaip įmanoma greičiau. Vienas iš šių pokyčių yra NATO Atsako Pajėgų (NATO Response Force (NRF)) sustiprinimas. NRF – karinės pajėgos, skirtos kaip įmanoma greičiau pradėti vykdyti NATO įgaliotus karinius veiksmus krizių valdymo, kolektyvinės gynybos ir krizių atsako tikslais. Įkurta 2002 metais ir sudaryta iš valstybių karių bei skirtingų karinių elementų, NRF yra laikoma pagrindiniu NATO kolektyvinės gynybos ir oponentų atgrasymo elementu, gebančiu greitai atsakyti į kovinius veiksmus.^{81,82}

Po Velso susitikimo, NRF buvo padidinta daugiau negu 3 kartus, nuo 13000 asmenų personalo iki 40000, tarp kurių yra tiek žemės, tiek oro, tiek jūrinių pajėgų personalo. Taip pat buvo nuspręsta įkurti papildomas pajėgas, sugebančias reaguoti į iškilusias krizes itin greitai, ir būti krizės vietoje pirmiau standartinių NRF NATO pajėgų.⁸³ Tam buvo įsteigtas Labai Aukšto Parengimo Jungtinės Pajėgos (Very High Readiness Joint Task Force (VJTF)). VJTF yra papildomos pajėgos, sukurtos reaguoti ypač greitai, dažniausiai 2-3 dienų laikotarpiu. Sudarytas iš apie 20000 karių personalo, iš kurių vien 5000 yra žemės pajėgos, VJTF yra bazuotas tose valstybėse, iš kurių yra kilę jo kariai.⁸⁴

Yra svarbu paminėti, kad tiek NRF, tiek VJTF yra naudojamos *post factum*, jau prasidėjus krizei ar agresijai. Jeigu kyla krizė, ar yra pradedami kariniai veiksmai prieš valstybę narę, šios NATO pajėgos yra dislokuojamos kaip atsakomasis veiksmas ir pagalba apsiginti. Pats faktas, kad jos pasirodys, jeigu bus bandoma eskaluoti krizę, turi veikti kaip atgrasymo mechanizmas, garantuojantis NATO buvimą bei pagalbą krizės metu.⁸⁵

Taip pat į adaptacinius metodus įeina ne tik gynybiniai, bet ir bendradarbiavimą bei logistiką galintis palengvinti veiksniai, tokie kaip NATO Pajėgų Integraciniai Vienetai (NATO Force Integration Units (NFIUs)) ir Aukšto parengimo tarptautinė būstinė. NFIUs, išdėlioti Bulgarijoje, Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje, yra mažos, 40-ies specialistų būstinės, parodančios apie NATO buvimą šiose valstybėse ir skirtos palengvinti VJTF ir NRF atvykimą krizės metu, taip pat ir

⁸⁰ NATO, „NATO’s Readiness Action Plan, Fact Sheet“, 2016, 1.

<http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160627_1607-factsheet-rap-en.pdf> [Žiūrėta 2017 04 21].

⁸¹ NATO, „NATO Response Force“, 2017. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49755.htm> [Žiūrėta 2017 04 24].

⁸² NATO, „Readiness Action Plan“, 2017. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm> [Žiūrėta 2017 04 21].

⁸³ Ten pat.

⁸⁴ NATO, „NATO Response Force“, 2017. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49755.htm> [Žiūrėta 2017 04 24].

⁸⁵ Ten pat.

bendradarbiavimą tarp vietinių ir NATO karių ir palaikyti pratybas. Aukšto parengimo tarptautinė būstinė (High-readiness multinational headquarters), įkurta Bucharešte, Rumunijoje, yra skirta sustiprinti galimybes vadovauti pajėgoms, jei to prireiktų, Lenkijoje ir Baltijos valstybėse, ir veikia kaip būstinė regioninei kooperacijai. Be šių institucijų, į RAP įeina ir karinių išteklių išdėliojimas Rytinėse NATO teritorijose, norint palengvinti logistiką.⁸⁶

Visi šie sprendimai bei strateginiai pakeitimai yra, visų pirma, tiesioginis atsakas į Rusijos agresiją. Taip pat, tai yra pagal dabartinę situaciją suderintas ir pritaikytas veiksmų ir metodų paketas atsižvelgiant į strateginę situaciją aplink NATO. Kilus krizei arba konfliktinei situacijai, šie metodai bus naudojami jai sutramdyti. Pagrindiniai šių pakeitimų tikslai yra NATO pajėgų paruošimas greitai reaguoti į naujus ir ateinančius iššūkius bei krizes, ir kolektyvinės gynybos bei krizių valdymo gebėjimų sustiprinimas.⁸⁷ Dėl to, visi šie sprendimai yra priimti ir kaip išankstinis pasiruošimas potencialioms ateities problemoms, ir kaip papildomas atgrasymo mechanizmas, rodantis, kaip bus reaguojama, jeigu kils krizė ar konfliktinė situacija.

6.2. Pratybos Noble Jump

2015 metų birželio 9-18 dienomis VJTF veikimas buvo patikrintas pirmą kartą, pratybose Noble Jump Lenkijoje. Jų metu buvo bandoma patikrinti naujai įkurtos VJTF, skirtos stiprinti gynybą ir atgrasymą NATO Rytinėse ir Pietinėse periferijose, ir turinčios sugebėti atsirasti krizės vietoje per porą dienų, efektyvumą. Tai buvo pirmas kartas, kuriuo VJTF veikimas buvo tikrinamas kovinėmis sąlygomis. Šių pratybų metu praktikavosi virš 2100 karių iš NATO valstybių narių, tarp kurių buvo Čekijos ir Olandijos mobiliosios oro pajėgos, Vokietijos ir Norvegijos mechanizuotieji pėstininkai, Lenkijos ir Lietuvos specialiosios pajėgos, Belgijos artilerija, JAV sraigtasparniai ir Vengrijos civilių-kariuomenės kooperacijos dalinys (unit). Pasibaigus šioms pratyboms, VJTF buvo pripažinta tinkamai veikianti ir paruošta.⁸⁸⁸⁹⁹⁰⁹¹

⁸⁶ NATO, „Readiness Action Plan“, 2017. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm> [Žiūrėta 2017 04 21].

⁸⁷ NATO, „Wales Summit Declaration“, 2014. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm> [Žiūrėta 2017 04 21].

⁸⁸ NATO, „Noble Jump Media Advisory“, Supreme Headquarters Allied Powers Europe, 2015. <<https://www.shape.nato.int/exercise-noble-jump>> [Žiūrėta 2017 04 14].

⁸⁹ NATO, „A “Noble Jump” for NATO’s Spearhead Force“, Allied Command Transformation, 2015. <<http://www.act.nato.int/a-noble-jump-for-nato-s-spearhead-force>> [Žiūrėta 2017 04 14].

⁹⁰ NATO, „NATO Spearhead Force deploys for the first time, Exercise Noble Jump underway“, Supreme Headquarters Allied Powers Europe, 2015. <<http://shape.nato.int/nato-spearhead-force-deploys-for-first-time--exercise-noble-jump-underway>> [Žiūrėta 2017 04 14].

⁹¹ NATO, „NATO Spearhead Demonstrates Capability During EX NOBLE JUMP“, Supreme Headquarters Allied Powers

6.3. Varšuvos susitikimas

2016 metų Liepos 8-9 dienomis buvo surengtas NATO Varšuvos susitikimas, kuriame irgi buvo nuspręsta skirti atsaką Rusijos agresijai Ukrainoje. Šio susitikimo metu buvo paskelbta, jog NATO nepripažįsta Krymo aneksijos, ir, nors ir nori palaikyti bendradarbiavimą ir bendravimą su Rusija, tai nėra įmanoma tol, kaip ir buvo teigta Velso susitikime, kol Rusija nepakeis savo elgesio ir nepradės elgtis pagal tarptautinės teisės įstatus. Taip pat, buvo imtasi papildomų priemonių norint atgrasyti Rusijos agresiją. Į šias priemones įeina 2 elementai: Sutvirtintas Priešakinis Buvimas (Enhanced Forward Presence) ir Deklaracija tarp Europos Tarybos prezidento, Europos Komisijos prezidento ir NATO Generalinio sekretoriaus.⁹²

Svarbu paminėti, kad Varšuvos susitikimo metu tonas Ukrainos klausimu Rusijos atžvilgiu ženkliai sugriežtėja. Pirmiausia, į Krymo aneksiją yra pradedama žiūrėti žymiai rimčiau – Varšuvos susitikimo dokumentuose žodis „aneksija“ yra pradedamas vartoti be kabučių, priešingai nei Velso susitikime. Taip pat, Rusija yra pradedama kaltinti pažeidus Helsinkio Paskutiniame Akte nustatytus kiekvienos valstybės suvereniteto, nepriklausomybės ir teritorinio integralumo principus, ir kartu yra teigiama, jog Rusija privalo prisiimti pilną atsakomybę už greitai prastėjančią žmogaus teisių situaciją Krymo pusiasalyje, ir reikalaujama, jog Rusija imtųsi priemonių suteikti saugumą pusiasalio gyventojams. Be to, yra reikalaujama, jog būtų pradėta laikytis Minsko susitarimų dėl paliaubų ir ginklų atitraukimo. Nepaisant to, toliau teigiama, jog jei Rusija atsisakys savo agresyvių veiksmų ir pradės laikytis tarptautinės teisės normų, vėl bus galima grįžti prie „reikalų kaip įprasta“.⁹³

Sutvirtintas Priešakinis Buvimas yra laikomas pačiu didžiausiu NATO kolektyvinės gynybos didinimu visoje kartoje. Tai yra dar vienas gynybinis papildymas Rytiniame ir Pietiniame NATO regionuose, skirtas sustiprinti RAP sprendimus, priimtus Velso susitikimo laikotarpiu. Varšuvos susitikime buvo nuspręsta, jog norint palaikyti stabilumą ir atgrasyti papildomą agresiją iš Rytų, privalu parodyti, jog NATO yra pasiruošusi ginti savo sąjungininkes. Tam padaryti buvo paskirtos 4 bataliono dydžio kovos grupės, sudarytos iš valstybių karių, vadovaujamos Vokietijos, Kanados, Jungtinės

---

Europe, 2015. <<http://www.shape.nato.int/nato-spearhead-demonstrates-capability-during-ex-noble-jump>> [Žiūrėta 2017 04 14].

⁹² NATO, „Warsaw Summit Communiqué“, 2016. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm> [Žiūrėta 2017 04 14].

⁹³ Ten pat.

Karalystės ir JAV. Šios kovos grupės pradedant 2017 metais bus dislokuotos Lietuvos, Latvijos, Estijos bei Lenkijos valstybėse.⁹⁴

Šios pajėgos yra dislokuojamos turint keletą skirtingų tikslų. Visų pirma, šių karių buvimas yra skirtas parodyti NATO solidarumą su savo narėmis valstybėmis ir ryžtą jas ginti krizės laikotarpiu. Antra, jos yra skirtos kaip neatidėliotinai skubus, pirmasis NATO atsakas kilus agresijai prieš NATO valstybes nares.⁹⁵ Kitaip nei NRF ar VJTF, jos yra skirtos veikti iš karto prasidėjus krizei ir kartu taip atgrasyti potencialius agresyvius veiksmus, o ne kaip atsakas jau jiems prasidėjus.

Taip pat buvo nuspręsta imtis Pritaikyto Priešakinio Buvimo (Tailored Forward Presence). Tai, panašiai kaip Sutvirtintas Priešakinis Buvimas, yra Alianso stiprinimas Pietrytinėje jo dalyje. Tai bus pasiekama pradedant ruošti tarptautinę NATO karių brigadą Rumunijoje, taip parodant apie NATO buvimą ir garantuojant saugumą bei stabilumą regione.⁹⁶

Dar vienas dokumentas, skirtas atgrasyti agresijai iš Rytų, yra minėtoji deklaracija. Ją pasirašius, trijų minėtų institucijų atstovai teigia, jog privalu sustiprinti bendradarbiavimą tarp NATO ir Europos Sąjungos, nes šių dviejų institucijų saugumas yra susijęs tarpusavyje. Todėl, norint sustiprinti saugumą ir stabilumą tarp abiejų pusių, buvo susitarta siekti bendradarbiavimo ir padėti viena kitai įvairiose gynybos srityse, tokiose, kaip:

- Kova prieš hibridines grėsmes, į kurią įeina bendro atsparumo prieš jas tvirtinimas ir jų paieškos analizė;
- Bendradarbiavimas jūrinėse operacijose;
- Kibererdvės saugumas;
- Pradėti kurti bendrus gynybinius planus;
- Stiprinti gynybinę industriją Europoje ir Atlante;
- Pradėti imtis bendrų gynybinių karinių pratybų;
- Imtis projektų stiprinti narių valstybių Rytuose ir Pietuose gynybą.

Šia deklaracija yra siekiama ir susitariama siekti bendradarbiavimo išvardintose srityse, kas yra pabrėžta kaip strateginis prioritetas, norint atgrasyti agresiją iš Rytų ir Pietų. Kol kas yra apibrėžtos tik

---

⁹⁴ NATO, „Boosting NATO’s presence in the east and southeast“, 2017.

http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm?selectedLocale=en [Žiūrėta 2017 04 14].

⁹⁵ NATO, „Warsaw Summit Communique“, 2016. < http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm > [Žiūrėta 2017 04 14].

⁹⁶ NATO, „Boosting NATO’s presence in the east and southeast“, 2017.

http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm?selectedLocale=en [Žiūrėta 2017 04 14].

veiklos sritys, kurios bus tobulinamos, o metodikas tam sukurti yra pasižadėta sukurti kaip greičiau laikui bėgant. Už tai bus atsakingos Europos Išorinio Veiksmo Tarnyba (European External Action Service), NATO Tarptautinis Personalas (NATO International Staff) bei Komisija.⁹⁷

Taigi, šių karinių ir gynybinių veiksmų buvo imtasi NATO pasirinktuoju laikotarpiu, norint atgrasyti Rusiją nuo tolesnių agresyvių veiksmų.

7. Kultūros ir veiksmų palyginimas. Ką NATO galėjo padaryti neteisingai?

Pagal pritaikyto atgrasymo strategiją, kiekviena valstybė turi tam tikrus psichologinius-kultūrinius kriterijus, strateginės kultūros veiksnius, kuriais potencialiai gali vadovautis priimdama sprendimus karyboje ar užsienio politikoje. Kadangi visos informacijos apie sprendimų priėmėjų minčių procesą atrasti neįmanoma, užtenka žinoti bent keletą jų, kurie galėtų padėti orientuotis oponento strateginėje kultūroje, ir pagal tai kurti strategiją jį atgrasyti. Pritaikyto atgrasymo strategijos esmė yra ta, jog pagal atrastus psichologinius-kultūrinius kriterijus yra įmanoma sukurti būtent tokią strategiją, kad oponentui net nebūtų minties pulti. Kadangi jau pavyko atrasti keletą Rusijos strateginės kultūros ramsčių, leidžiančių kažkiek orientuotis Rusijos strateginėje kultūroje, liko šiuos veiksnius palyginti su NATO naudojamomis atgrasymo strategijomis, kas leis atrasti potencialiai NATO daromas klaidas. Tam padaryti, bus aprašytas kiekvienas strateginės kultūros ramstis, su galimybėmis jam atrasyti, ir kartu palyginta su NATO strategija. Rezultatas parodys, ar visgi NATO darė klaidų, kurdama savo dabartinę strategiją.

7.1. Ekspansionizmas

Kaip buvo išsiaiškinta, Rusijai yra priimta plėsti ir plėsti savo teritorijas dėl įvairių motyvų, tiek siekiant resursų, tiek kuriant buferines zonas užpuolus priešui, tiek prijungiant priešų teritorijas prie savų ir taip jas neutralizuojant. Kadangi ekspansionizmas pats savaime yra agresija paremtas dalykas, tai nėra kažkas tokio, dėl ko galima susiderėti, kad Rusija to nedarytų. Norint atgrasyti nuo tokio veiksmo, reikia rodyti oponentui, šiuo atveju, Rusijai, kad pulti vienu ar kitų teritorijų neverta, jos bus ginamos, ir jų prisijungti nepavyks. Dėl to atrodo, kad karių dislokavimas saugomosiose teritorijose yra logiškiausias

---

⁹⁷ NATO, „Joint Declaration“, 2016. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133163.htm> [Žiūrėta 2017 04 14].

atgrasymo variantas, nes jų buvimas parodo, jog teritorijos bus ginamos, jų lengvai arba iš viso prisijungti nepavyks.

NATO sprendimai, priimti Velso ir Varšuvos susitikimuose buvo skirti apginti Rytinėms ir Pietinėms Alianso pusėms. Kaip matoma, tiek RAP, tiek Sutvirtintas Priešakinis Buvimas, jie abu yra tiesiogiai susiję su karių buvimu teritorijose, kurias norima saugoti. RAP pagrindinės idėjos – NRF stiprinimas ir VJTF įkūrimas leidžia kelti idėją, kad jeigu bus pradėta agresija ginamose valstybėse, atsakas bus stiprus ir greitas, dėl to tų teritorijų pulti nereikėtų. Noble Jump pratybos, kurių metu buvo patikrintas VJTF efektyvumas, taip pat gali veikti kaip simbolis, kaip faktas, parodantis VJTF sugebėjimus ir NATO galią. Tuo pačiu, Sutvirtintas Priešakinis Buvimas yra tiesioginis atsakas į agresiją ir parodymas, jog valstybės jau dabar yra ginamos viso NATO. Kitaip nei NRF ir VJTF, kurie sureaguoja ir atvyksta *post factum*, prasidėjus agresyviems veiksams, Sutvirtintas Priešakinis Buvimas garantuoja nuolatinį fizinį karių buvimą, kurie parodo, kad neturi praeiti laiko iki atsako, jeigu prasideda agresija. Agresijos atveju, teritorijos yra ginamos iš karto paties NATO kartu su nacionalinių valstybių kariuomenėmis, nėra jokio laiko tarpo tarp agresijos pradėjimo ir NATO kariuomenių atsiradimo ginamosiose teritorijose.

Taigi, ties šiuo psichologiniu-kultūriniu ramsčiu, norėdamas jį atgrasyti, NATO priėmė teisingą strateginį sprendimą. Ekspansionizmui atgrasyti tinka tik nuolatinis karių buvimas saugomosiose teritorijose ir oponento žinojimas, jog atgrysiams veiksams nuraminti atsakas bus stiprus ir ateis iš karto. Tiek RAP, tiek Sutvirtintas Priešakinis Buvimas, jie abu patvirtina ir patenkina veiksmus, reikalingus atgrasymui. Sutvirtintas Priešakinis Buvimas garantuoja saugumą iš anksto, taip parodant, jog NATO iš karto gins pažadėtas ginti valstybes, o per RAP sustiprintas NRF ir VJTF yra staigus ir greitas atsakas, jeigu ekspansionistinės idėjos taptų tikrove. Dėl šių priežasčių, čia galima dėti plusą NATO naudai.

7.2. Imperinis sindromas

Kaip buvo išsiaiškinta, imperiniam sindromui priklauso noras savivaliauti visose teritorijose, kurios priklauso arba kada nors, kuriuo nors istorijos laikotarpiu, priklausė Rusijos valstybei, Sovietų Sąjungai, Rusijos imperijai arba dar kuriai nors jos formai. Be šito aspekto, taip pat į imperinį sindromą įeina ir egzistencinė baimė, jog kada nors gali ateiti priešas iš Vakarų ir užimti tas teritorijas, sunaikinti visą taip matomą imperiją. Taigi, galima matyti, jog Rusija teritorijose, kurios jau jai nebeprisiklauso, vis viena nori elgtis taip, lyg jos vis dar priklausytų pačiai Rusijos valstybei. Tačiau, jeigu Rusijos savivalę

įvardinsime kaip hibridinę karybą, kurią NATO apibrėžia kaip „konvencinius ir nekonvencinius metodus pasiekti savo tikslams“⁹⁸, tada imperinio sindromo atgrasymas gali būti pasuktas į visiškai priešingą pusę. Tarp hibridinės karybos elementų gali būti ir diplomatija, ir socialinis spaudimas, ekonominiai įrankiai, žiniasklaida ir karyba.⁹⁹

Kyla klausimas, kaip galima išspręsti tokį gynybinį kazusą. Norima neleisti kilti Rusijos agresijai, taip pat neleisti Rusijai savivaliauti atskirose suvereniuose valstybėse, ir tuo pačiu, neleisti kilti agresyviems veiksams, kurie, dėl Rusijos egzistencinės baimės dėl priešo iš Vakarų, gali kilti, nes bet koks abiejų minėtų aspektų atgrasymas gali būti traktuojamas Rusijos kaip puolimas ir agresija. Viena vertus, karių dislokavimas minėtose suvereniuose valstybėse ir pasižadėjimas jas ginti galėtų parodyti, kad jose Rusija savivaliauti negali, nepriklausomai nuo istorinių patirčių. Kita vertus, tų karių buvimas teritorijose, kuriose norima savivaliauti, paremtas egzistencine baime dėl priešo iš Vakarų, gali tik dar labiau padidinti įtampą, nepriklausomai nuo to, kad tie kariai dislokuoti gynybiniu pagrindu. Taigi, teoriškai yra gaunama pralaimėjo situacija NATO atžvilgiu. Jeigu kariai bus dislokuoti, Rusija negalės savivaliauti, bet taip kils įtampa, nes tie kariai bus traktuojami kaip bet kada galintys pradėti pulti. Jeigu karių nebus dislokuota, Rusijos agresija ir savivalė nebus sutramdyta. Tačiau, galima teigti, kad net jeigu įtampa ir kyla tai dar nereiškia, kad bus pradėti kariniai veiksmai iš Rusijos pusės. Priešingai, karių nebuvimas potencialiai garantuoja Rusijos savivalę kitose valstybėse. Taigi, šiam aspektui atgrasyti vis viena yra tinkamas karių buvimas valstybėse, kurias norima apginti nuo Rusijos savivalės, nors tai ir gali padidinti įtampą iš Rusijos pusės.

Jeigu, visgi imperinis sindromas ir savivalė yra traktuojamas kaip hibridinė karyba, tada atgrasymui netinka vien tik tiesioginiai kariniai elementai. Tada, norint atgrasyti nuo šio aspekto, reikalingas institucijų ir mechanizmų, skirtų tvarkytis su įvariais hibridinės karybos elementais, kūrimas. Pradedant diplomatija, pereinant prie žiniasklaidos analizės dėl propagandos, baigiant ekonominiais įrankiais, nepriklausomai nuo to, kokius metodus naudoja Rusija, tai yra atgrasoma metodikomis, skirtomis išsiaiškinti, kur būtent yra hibridinis puolimas, ir paruošiant tam atsaką.

Išsiaiškinus, kaip yra atgrasomas šis aspektas, išauga reikmė išanalizuoti ir įvertinti, kaip tai daro NATO. Norint atgrasyti Rusijos savivaliavimą, privalu parodyti, jog NATO taip pat gali daryti įtaką ir yra pasiruošęs ginti tas valstybes, kuriose, vedama imperinio sindromo, Rusija potencialiai galėtų

---

⁹⁸ Michael Aaronson et al., „NATO Countering the Hybrid Threat“, NATO, Allied Command Transformation, 2011. <<http://www.act.nato.int/nato-countering-the-hybrid-threat>> [Žiūrėta 2017 05 03].

⁹⁹ Ten pat.

savivaliauti. Kaip buvo išsiaiškinta, tarp tokių valstybių patenka tos, kurios kada nors priklausė Rusijai vienoje ar kitoje jos formoje.

Kaip buvo žadėta, NRF ir VJTF privalo ginti visas NATO valstybes, kurios gali būti užpultos, bet jos pačios pasirodo *post factum*, tik tada, kai jau pradėti agresyvūs veiksmai. Tuo tarpu, RAP ir Sutvirtintas Priešakinis Buvimas įgalina vienų ar kitų NATO karių buvimą minėtose valstybėse. RAP patvirtintimo metodai įgalina laivų ir naikintuvų patruliavimą tų valstybių teritorijose, o adaptaciniuose metoduose minėti NFIUs, skirti palengvinti NRF ir VJTF atvykimą, buvo išdėstyti Bulgarijoje, Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje, iš kurių visos, neskaitant Bulgarijos (kuri palaikė artimus santykius su Sovietų Sąjunga)¹⁰⁰ priklausė Rusijai kuriuo nors istorijos laikotarpiu.¹⁰¹¹⁰²¹⁰³ Taip pat, Noble Jump, kurį galima laikyti kaip NATO galios parodymą, taip pat vyko Lenkijoje, o Varšuvos susitikime nuspręsta per Sutvirtintą Priešakinį Buvimą karius dislokuoti Lietuvoje, Latvijoje, Lenkijoje ir Estijoje. Taigi, kaip galima matyti, čia NATO atlieka tokius veiksmus, kurie ir buvo nuspręsti kaip tinkami atgrasyti šiam psichologiniam-kultūriniam aspektui. NATO karių buvimas valstybėse, kuriose Rusija potencialiai galėtų savivaliauti yra būtent tai, kas galėtų atgrasyti savivalę. Nors, kaip minėta, dėl egzistencinės baimės dėl priešų iš Vakarų, šių karių buvimas gali didinti įtampą iš Rusijos pusės, jeigu jų nebūtų, tai įgalintų Rusijos savivalę suvereniose valstybėse.

Grįžtant prie hibridinės karybos temos, reikia peržvelgti, kaip NATO yra pasiryžusi su ja kovoti. 2016 metų Varšuvos suvažiavime buvo pasirašyta deklaracija tarp NATO ir ES. Joje buvo susitarta pradėti ieškoti metodikų sustiprinti tarpusavo bendradarbiavimą ir saugumą nuo išorės priešų. Tarp šių metodų patenka ir bedradarbiavimas ieškant hibridinių grėsmių ir kibernetinės saugumo klausimas. Taigi, galima matyti, jog ties šia sritimi irgi buvo imtasi priemonių. Jos dar nėra tiesiogiai implementuotos, bet yra susitarta pradėti tokias kurti ir pradėti naudoti.

Taigi, ties šiuo psichologiniu-kultūriniu kriterijumi NATO galima padėti pliusą. Visų pirma, NATO garantuoja savo buvimą ir saugumą nuo Rusijos savivalės per Sutvirtintą Priešakinį Buvimą dislokuotais kariais ir RAP įsakymu patruliuojančiais laivais ir naikintuvais, ir galimybėmis palengvinti

---

¹⁰⁰ John D. Bell et al, „Bulgaria, Late communist rule,“ *Encyclopaedia Britannica*, 2017.

<<https://www.britannica.com/place/Bulgaria/Late-communist-rule>> [Žiūrėta 2017 04 24].

¹⁰¹ V. Stanley Vardys, „How the Baltic Republics Fare in the Soviet Union“, *Foreign Affairs*, 1966.

<<https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/1966-04-01/how-baltic-republics-fare-soviet-union>> [Žiūrėta 2017 04 25].

¹⁰² Romania captured by Soviet Union, *History*, 2017. <<http://www.history.com/this-day-in-history/romania-captured-by-the-soviet-union>> [Žiūrėta 2017 04 24].

¹⁰³ Soviet Union invades Poland, *History*, 2017. <<http://www.history.com/this-day-in-history/soviet-union-invades-poland>> [Žiūrėta 2017 04 24].

atsako pajėgų atvykimą. Antra, jeigu žiūrime ir į hibridinės karybos elementą, tai jam atgrasyti yra susitarta kurti metodikas, bet tiesioginių veiksmų dar nėra pradėta imtis.

7.3. Statusas

Dar vienas psichologinis-kultūrinis Rusijos strateginės kultūros ramstis, kurio atgrasymą reikia įvertinti, yra statusas. Kaip pavyko išsiaiškinti, statusas Rusijoje yra suprantamas kaip savęs kaip galingos, imperinės, pasaulinės galios valstybės, kurios privalo klausyti visi, ir atnešusios naudos pasauliui, matymas. Taip pat į gerą statusą įeina ir savo galios naudojimas priversti kitus elgtis taip, kaip tu nori, įskaitant ir kitas valstybes, nepriklausomai nuo to, kad kitos valstybės galėjo nuo to nukentėti, ir darymas tose teritorijose, kurios kažkada priklausė Rusijai, ką nori (imperinis sindromas). Priešingai tam, nesiskaitymas su Rusijos norais, jų neklausymas, draudimai savivaliauti jos manomoje įtakos sferoje, ar bet kokie anti-rusiški nusistatymai yra laikoma statuso pažeidimu. Kitaip sakant, statusą žeidžia bet koks elgesys, kuriuo Rusija yra traktuojama kaip nors kitaip, negu ji mato save pačią, ir bet koks anti-rusiškas arba Rusijai nepatinkantis veiksmas. Nesiskaitant su statusu, automatiškai kyla įtampa iš Rusijos pusės.

Pagal išsiaiškintą logiką, bet koks Rusijai nepatinkantis veiksmas gali būti traktuojamas kaip statuso pažeidimas. Dėl to gali kilti klausimas, kaip tokį aspektą atgrasyti. Atrodo, viskas būtų paprasta, nedaryti jokių anti-rusiškų veiksmų, taip statuso klausimas bus išspręstas ir įtampa neeskaluos, tačiau problematiška yra tai, kad, kaip minėta, bet koks anti-rusiškas veiksmas, net ir potencialios agresijos, ekspansionizmo ar Rusijos savivalės atgrasymas iš karto yra statuso pažeidimas. Kyla problema – norint atgrasyti Rusiją nuo agresijos, neišvengiamai nepažeisti jos statuso, o jei norima nepažeisti jo, reikia leisti Rusijai elgtis kaip ji nori. Todėl peršasi išvada, kad nepriklausomai nuo pritaikomų karinių priemonių, šio psichologinio-kultūrinio aspekto reguliariomis karinėmis priemonėmis atgrasyti nepavyktų. Vienintelis būdas, kuris galėtų veikti tai prieš darant bet kokį karinį veiksmą, atsiklausti Rusijos, ar šis veiksmas nepažeidžia Rusijos statuso, bet taip daryti yra beprasmiška, nes norint atgrasyti agresyvią valstybę, reikia pačiam priimti sprendimus, sukuriančius atgrasymą, o ne klausti savo oponento, ką daryti. Todėl galima sakyti, jog tiesioginėmis karinėmis priemonėmis šis psichologinis-kultūrinis strateginės kultūros kriterijus yra potencialiai neatgrasomas.

Tuo pačiu, NATO implementuojami atgrasymo metodai visiškai neatsižvelgia į šį Rusijos strateginės kultūros aspektą. Tiek Velso susitikimo, tiek Varšuvos susitikimo sprendimai yra susiję su tiesioginiu konvenciniu atgrasymu ir karinių pajėgų dislokavimu, norint sukurti atmosferą, kad Rusijai nekiltų minčių skleisti agresijos ir savivaliauti, tačiau jie neatsižvelgia į tai, jog savo veiksmais jie

pažeidžia Rusijos statusą ir taip gali didinti įtampą tarp Rusijos ir Vakarų. Jeigu jie norėtų jo nepažeisti, tektų atšaukti standartinius atgrasymo metodus ir leisti Rusijai potencialiai tęsti savo agresiją. Aišku, kaip minėta, NATO galėtų pradėti tartis su Rusija, dėl to, kokie atgrasymo veiksmai galėtų neižeisti Rusijos statuso, bet tai paneigtų bet kokią atgrasymo prasmę. Taigi, šis psichologinis-kultūrinis faktorius, kaip matoma, nėra atgrasomas konvenciniais kariniais metodais, ir to nebus įmanoma padaryti. Dėl šios priežasties, čia NATO yra dedamas minusas, bet ne dėl to, kad NATO daro kažką ne taip, o dėl to, kad šis kriterijus paprasčiausiai nėra atgrasomas.

7.4. Kantrybė su gebėjimu išverti sunkias sąlygas

Paskutinis strateginės kultūros ramstis, reikalaujantis įvertinimo, yra Rusijai būdinga kantrybė, kylanti iš tikėjimo savo moraliniu teisingumu ir ypatinga vieta istorijoje. Kaip pavyko išsiaiškinti, Rusija yra įsitikinusi, jog yra morališkai pranašesnė, moralesnė ir dėl to teisingesnė už bet kokį oponentą, prieš kurį gali tekti kovoti. Kadangi yra tikima savo, kaip galingos imperinės valstybės su ypatinga vieta istorijoje, statusu, automatiškai yra tikima ir savo moraliniu pranašumu prieš oponentą. Kadangi yra tikima tokiu savo pranašumu, jau garantuota moraline pergale, yra žinoma, kad kitus išbandymus, kuriuos gali mesti priešas, taip pat galima. Todėl, nesvarbu, kokias karines galimybes Rusijos pusėn meta oponentas ir kokie sunkumai iškyla kovojant už Rusiją, visa tai išgyventi pavyks. Būtent toks požiūris leidžia Rusijai visiškai kitaip žiūrėti į karybą, nekreipiant dėmesio į visus sunkumus ir aukas, kitaip nei kitose valstybėse.

Kadangi tokia logika leidžia Rusijai nekreipti dėmesio į bet kokius oponentų keliamus sunkumus, konvenciniai atgrasymo metodai taip pat įsiskaito prie keliamų sunkumų, kuriuos galima ir reikia išgyventi. Nesvarbu, kad netoli Rusijos sienos yra pozicionuojamos oponentų kariuomenės ar taikomi panašūs agresijos prevencijos metodai, visa tai yra tik laikinas nepatogumas, kuris su laiku gali būti išvertas. Dėl šios priežasties, gali kilti klausimas, ką reikia daryti, norint atgrasyti būtent šį psichologinį-kultūrinį kriterijų. Šis gebėjimas leidžia išgyventi bet kokius sunkumus, ir kentėti tol, kol pasiekiamas savo tikslas, todėl lieka vienintelė išeitis – sudėlioti sąlygas taip, kad sunkumai užtruktų kaip įmanoma ilgiau, arba kad sunkumai būtų tokie pavojingi, jog savo tikslų tektų atsisakyti. Jeigu yra vykdomas konvencinis atgrasymas, dislokuojamos pajėgos norint atgrasyti agresyviuosius veiksmus, pagal idėją, atgrasymas turi trukti ilgesnį laiko tarpą, negu Rusijos strateginė kantrybė leidžia ir Rusija atsisakyti savo intencijų, arba reikia kelti vis daugiau ir daugiau sunkumų Rusijai, jog galiausiai tikslų bus

atsisakyta. Taip elgiantis, anksčiau ar vėliau turėtų būti pasiektas taškas, kuriame Rusija turėtų suprasti jog nebeverta siekti savo tikslų ir geriau yra paprasčiausiai jų atsisakyti.

Išsiaiškinus, kaip galima atgrasyti šį kintamąjį, reikia įvertinti, kaip tai daro NATO. Peržiūrėjus priimtus sprendimus tiek Velso, tiek Varšuvos susitikimuose, ir garantuojančius Rusijos agresijos atgrasymą, juose nėra nurodyta, kiek tiksliai laiko šios metodikos bus taikomos. Nepaisant to, yra užsimenama apie bendravimo ir bendradarbiavimo su Rusija pratęsimą, bet tik tada, kai Rusija nustos agresyviai elgtis ir vėl pradės laikytis tarptautinės teisės įstatų. Nors apie tikslų atgrasymo nutraukimą nėra šnekama, vis viena yra laikomasi minties, kad Rusija anksčiau ar vėliau pasiduos ir nutrauks savo agresyvius veiksmus. Žiūrint iš kitos pusės, egzistuoja kita institucija, vykdanči panašią strategiją. Tai yra Europos Sąjunga su sankcijomis Rusijai, kurių tikslas yra ekonomiškai spausti Rusiją ir sunkinti jos dabartinę elgesį.¹⁰⁴¹⁰⁵ Todėl čia NATO galima padėti tik pusę pliuso už šio kriterijaus atgrasymą. NATO vykdo tik pusę šio kriterijaus atgrasymo. Konvencinis NATO atgrasymas yra nustatytas neribotam laikui, tačiau yra bandoma sulaukti to taško, kada Rusija matys, jog nebeverta tęsti agresyvių veiksmų ir grįžti prie tarptautinės teisės įstatymų nelaužančio elgesio, o už likusią dalį, sunkumų stiprinimą iki tikslų atsisakymo yra atsakinga ES.

Peržvelgus visus keturis kriterijus ir palyginus juos su NATO sprendimais, gaunamas rezultatas, jog NATO priimtomis strategijomis sugeba atgrasyti 2 su puse iš 4 atrastų Rusijos strateginės kultūros ramsčių. Beliko viską susumuoti ir pateikti išvadas.

Išvados

Šio darbo tikslu buvo išsiaiškinti, kokius veiksmus, skirtus atgrasyti Rusijos agresijai, pasirinko naudoti NATO, ir ar jie buvo teisingai parinkti atsižvelgiant į Rusijos strateginę kultūrą. Tam išsiaiškinti buvo iškelta keletas klausimų, palengvinančių darbo eigą.

1. Pagrindinis klausimas:

- a. Kokie NATO daromi veiksmai Rusijai atgrasyti gali būti klaidingi ir neteisingai naudojami?

---

¹⁰⁴ „EU sanctions against Russia over Ukraine crisis“, *European Union Newsroom*, 2017.

<http://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu-sanctions-against-russia-over-ukraine-crisis_en> [Žiūrėta 2017 05 03].

¹⁰⁵ ES strategijų įvertinimas nėra šio tyrimo tikslas. Tai yra parodymas, jog kita institucija, be NATO, vykdo tinkamą šio psichologinio-kultūrinio kriterijaus atgrasymo strategiją.

2. Šalutiniai klausimai:

- a. Kokie Rusijos kultūriniai veiksniai, sudarantys Rusijos strateginę kultūrą, gali potencialiai paveikti Rusijos Federacijoje priimamus karinius ir užsienio politikos sprendimus?
- b. Kokie NATO atlikti veiksmai, pradedant 2014 metų Velso susitikimu ir baigiant 2016 metų NATO Varšuvos susitikimu, buvo skirti Rusijos atgrasymui?

Pasak trečiosios strateginės kultūros teorijų kartos, kiekviena valstybė turi savo psichologinius-kultūrinius kriterijus, kurie, būdami įsiterpiančiuoju kintamuoju, potencialiai gali paveikti tos valstybės sprendimų priėmimą tarptautinėje politikoje ir karyboje. Tuo pačiu, pritaikyto atgrasymo teorijos aiškina, jog atradus šiuos kriterijus, galima pradėti orientuotis oponento strateginėje kultūroje, ir būtent pagal juos sukurti tokią atgrasymo strategiją, pagal kurią oponentas net nenorėtų pulti. Gilinantis į Rusijos strateginę kultūrą ir bandant atsakyti į pirmąjį šalutinį klausimą, buvo atrasti 4 tokie veiksniai:

1. Ekspansionizmas – polinkis pastoviai didinti Rusijos valstybės teritoriją.
2. Imperinis sindromas – požiūris, jog valstybės, kurios kada nors priklausė Rusijai, tebėra Rusijos įtakos sfera, kurioje galima savivaliauti, ir jog egzistuoja egzistencinis priešas iš Vakarų, galintis sugriauti imperiją.
3. Statusas – Rusijos savęs kaip didingos imperinės valstybės matymas, kurios veiksmai nėra žalingi kitoms valstybėms.
4. Kantrybė ir gebėjimas išgyventi sunkumus – tikėjimas Rusijos moraliniu pranašumu, leidžiantis kentėti oponentų metamus sunkumus, nes moralinė pergalė jau laimėta.

Atradus ir išsiaiškinus šiuos kriterijus, buvo imtasi antro šalutinio klausimo ir pradėta NATO veiksmų ir sprendimų, skirtų Rusijos agresijos atgrasymui, apžvalga. Tyrimo laikotarpis buvo pasirinktas tarp 2014 metų Velso susitikimo ir 2016 metų Varšuvos susitikimo, nes būtent nuo Velso susitikimo sugyvenimo ir bendravimo tonas iš NATO pusės su Rusija buvo pakeistas į atgrasymo, o Varšuvos susitikimas buvo paskutinis, įvykęs šio tyrimo metu. Peržvelgus dokumentus, nebuvo gilinamasi į smulkmenas, o į tai, kokie strateginiai sprendimai buvo priimti (kokios atgrasymo metodikos naudojamos, nesigilinant į specifiką). NATO atgrasymui pasirinko naudoti metodus, skirtus tiek tiesiogiai dislokuoti karius valstybėse, kurias norima apginti (Sutvirtintas Priešakinis Buvimas), tiek ir *post factum* metodiką, skirtą gintis jau prasidėjus veiksams (NRF stiprinimas, VJTF, būstinių joms padėti atvykti steigimas).

Galiausiai buvo pereita prie pagrindinio tyrimo klausimo ir kiekvienas strateginės kultūros kriterijus buvo įvertintas pagal tai, kaip jį būtų galima atgrasyti, palygintas su NATO priimtais sprendimais, ir pagal tai buvo nuspręsta, teisingą ar klaidingą atgrasymo metodą pasirinko NATO. Buvo pastebėta, jog NATO savo priimtais sprendimais, pagal pritaikytą atgrasymą, pilnai gali atgrasyti tik 2 kriterijus (ekspansionizmą ir imperinį sindromą), kantrybė yra atgrasoma pusėtinai, su ES pagalba, o statusas pats savaime nėra atgrasomas veiksnys.

Kriterijus	Ar pavyko atgrasyti?
Ekspansionizmas	Pavyko
Kantrybė	Pavyko pusiau (kita pusė atgrasoma ES)
Imperinis sindromas	Pavyko
Statusas	Nepavyko

(Sudaryta autoriaus.)

Ekspansionizmas yra atgrasomas naudojantis Sutvirtintu Priešakiniu Buvimu. Kadangi norimose apginti teritorijose yra dislokuoti NATO kariai, jų buvimas tiesiogiai įrodo, jog teritorijos yra ginamos NATO. Tuo tarpu, pažadas siųsti NRF ir VJTF garantuoja stiprų atkirtį, jeigu Rusija pradėtų ekspansionistinius veiksmus. Todėl šis kriterijus yra laikomas atgrasytu.

Kantrybė su gebėjimu išverti sunkumus gali būti atgrasoma veiksmais ir sunkumais, kurie potencialiai trunka ilgiau, arba yra sunkesni negu leidžia pati rusiška kantrybė. Nors NATO dokumentuose nėra nurodyta, kiek laiko truks atgrasomieji veiksmai, iškeltas pasiūlymas grįžti prie bendravimo su Rusija, vos tik ji atsisakys tarptautinei teisei priešingų veiksmų. Dėl šios priežasties, galima teigti, jog NATO sugebėjo atgrasyti šį kriterijų tik pusiau – laiko atžvilgiu. Kita pusė, sunkumo atžvilgiu, buvo atgrasyta ES sankcijų.

Dėl imperinio sindromo situacija yra kiek kitokia. Imperinis sindromas buvo apibrėžtas kaip Rusijos noras savivaliauti tiek savo teritorijoje, tiek kitose valstybėse, kurios bet kuriuo istorijos momentu priklausė Rusijai. Taip pat į imperinį sindromą įeina baimė, jog ateis priešas iš Vakarų ir sugriaus visą imperiją. Gaunasi pralaimėjimo-pralaimėjimo situacija NATO atžvilgiu – galima nesiimti atgrasymo ir leisti Rusijai savivaliauti, arba imtis konvencinių atgrasymo veiksmų, bet dėl baimės jausti įtampą iš Rusijos. Tačiau, leisti Rusijai savivaliauti ne savo valstybėje yra didesnė blogybė negu kylanti įtampa iš Rusijos pusės. NATO per Sutvirtintą Priešakinį Buvimą, NRF, VJTF ir kitas institucijas parodo savo buvimą valstybėse, kurias reikia saugoti nuo Rusijos savivalės. Iš vienos pusės, yra atgrasoma Rusijos savivalė, iš kitos pusės – didėja įtampa, tokius veiksmus laikant priešiškais. Jeigu Rusijos

savivalę būtų galima laikyti hibridine karyba, tai NATO su ES deklaracijoje pasižada kurti metodus su tuo kovoti. Todėl, sujungus šiuos abu metodus, konvencinį atgrasymą

Paskutinis kriterijaus, statuso, NATO nepavyko atgrasyti, ir, regis, nepavyks toliau. Taip yra dėl to, kad Rusija savo statuso klausimu norėtų, kad ją ir kitos valstybės tarptautinėje arenoje matytų taip, kaip ji mato save – galingą, imperinę valstybę, su ypatinga vieta istorijoje, galinčia elgtis kaip nori ne tik savo, bet ir kitų valstybių teritorijose (imperinis sindromas). Dėl tokio požiūrio, bet koks anti-rusiškas veiksmas, kurio metu yra kvestionuojamas toks Rusijos įvaizdis, automatiškai tampa statuso pažeidimu. Todėl, vienintelis būdas atgrasyti šiam kriterijui gali būti, pasitarimas dėl kiekvieno anti-rusiško veiksmo su pačia Rusija, bet toks elgesys yra beprasmiškas, nes paneigia patį atgrasymo tikslą – sukelti nepatogumus oponentui, kad jis net nesugalvotų pulti, o ne derinti tuos nepatogumus su juo.

Taigi, viską susumavus, NATO naudojamos strategijos yra pakankamai efektyvios norint atgrasyti Rusiją nuo agresyvių veiksmų. Atradus keturis strateginės kultūros ramsčius, pagal kuriuos galima bandyti orientuotis Rusijos strateginėje kultūroje, ir palyginus su metodika, skirta atgrasyti Rusijai, pilnai atgrasomi 2 iš jų, vienas dalinai, o kitas yra neatgrasomas pats savaime. Taip yra dėl to, kad patys kriterijai sukuria neatgrasomumo situaciją, ir jie bus pavojingi tol, kol nepasikeis Rusijos strateginė kultūra, nebent bus atrasta kitokia prieiga, kaip juos atgrasyti. Taip pat, negalima atmesti galimybės, jog egzistuoja dar neatrastų psichologinių-kultūrinių kriterijų, pagal kuriuos strategiją būtų galima koreguoti dar tiksliau. Tai ir yra rekomendacijos ateities akademiniams darbams šioje srityje – pabandyti įsigilinti į būtent statuso atgrasymo galimybes ir atrasti būdų jį atgrasyti, ir ieškoti kitų Rusijos strateginės kultūros kriterijų, padėsiančių dar tiksliau koreguoti Rusijos atgrasymo strategijas.

Literatūros sąrašas

1. „EU sanctions against Russia over Ukraine crisis“, *European Union Newsroom*, 2017. <http://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu-sanctions-against-russia-over-ukraine-crisis_en> [Žiūrėta 2017 05 03].
2. „Romania captured by Soviet Union“, *History*, 2017. <<http://www.history.com/this-day-in-history/romania-captured-by-the-soviet-union>> [Žiūrėta 2017 04 24].
3. „Soviet Union invades Poland“, *History*, 2017. <<http://www.history.com/this-day-in-history/soviet-union-invades-poland>> [Žiūrėta 2017 04 24].
4. Aaronson, Michael, et al., „NATO Countering the Hybrid Threat“, *NATO, Allied Command Transformation*, 2011. <<http://www.act.nato.int/nato-countering-the-hybrid-threat>> [Žiūrėta 2017 05 03].
5. Adamsky, Dima, *The Culture of Military Innovation: The Impact of Cultural Factors on Revolution in Military Affairs in Russia, the US and Israel*, Stanford, California: Stanford University Press, 2010.
6. Arms Control Association, „The Conventional Armed Forces in Europe (CFE) Treaty and the Adapted CFE Treaty at a Glance“, 2012. <<https://www.armscontrol.org/factsheet/cfe>> [Žiūrėta 2016 12 06].
7. Bell, John D. et al, „Bulgaria, Late communist rule,“ *Encyclopaedia Britannica*, 2017. <<https://www.britannica.com/place/Bulgaria/Late-communist-rule>> [Žiūrėta 2017 04 24].
8. Bloomfield, Adrian, „War of words over bronze soldier“, *The Telegraph*, 2007. <<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/1541641/War-of-words-over-bronze-soldier.html>> [Žiūrėta 2017 03 31].
9. Bunn, M. Elaine, „Can Deterrence Be Tailored?“, *Strategic Forum*, 225, 2007. <<http://cyberanalysis.pbworks.com/f/SF225.pdf>> [Žiūrėta 2017 02 15].
10. Forsberg, Tuomas, „Status Conflicts between Russia and The West: Perceptions and emotional biases“, *Communist and Post-Communist Studies*, 47(3-4), 2014. <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0967067X14000646>> [Žiūrėta 2016 10 15].
11. Johnston, Alastair Iain, „Thinking about Strategic Culture“, *International Security*, 19(1), 1995. <<http://muse.jhu.edu/article/447377>> [2017 02 17].
12. Joyce, John M., „The Old Russian Legacy“, *Foreign Policy*, 55, 1984. <https://www.jstor.org/stable/1148385?seq=1#page_scan_tab_contents> [Žiūrėta 2017 03

- 02].
13. Klein, Yitzhak, „A Theory of Strategic Culture“, *Comparative Strategy*, 10(1), 1991.
<<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01495939108402827>> [Žiūrėta 2016 12 13].
  14. Lantis, Jeffrey S, „Strategic Culture and Tailored Deterrence: Bridging the Gap between Theory and Practice“, *Contemporary Security Policy*, 30(3), 2009.
<<https://www.researchgate.net/publication/248953976>> [Žiūrėta 2016 12 06].
  15. Larson, Deborah Welch, Shevchenko, Alexei, „Russia says no: Power, status and emotions in foreign policy“, *Communist and Post-Communist Studies*, 47(3-4), 2014.
<<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0967067X14000610>> [Žiūrėta 2016 10 15].
  16. Legvold, Robert, (sud.), *Russian foreign policy in the twenty-first century and the shadow of the past*. New York: Columbia University Press, 2007.
  17. Menning, Bruce W., „Train Hard, Fight Easy: The Legacy Of A. V. Suvorov And His “Art Of Victory““, *Air University Review*, 1986.
<<http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a216366.pdf>> [Žiūrėta 2017 03 02].
  18. NATO, „A “Noble Jump” for NATO’s Spearhead Force“, Allied Command Transformation, 2015. <<http://www.act.nato.int/a-noble-jump-for-nato-s-spearhead-force>> [Žiūrėta 2017 04 14].
  19. NATO, „Boosting NATO’s presence in the east and southeast“, 2017.
http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm?selectedLocale=en [Žiūrėta 2017 04 14].
  20. NATO, „Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation signed in Paris“, France, 1997.
<http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_25468.htm> [Žiūrėta 2016 12 06].
  21. NATO, „Joint Declaration“, 2016.
<http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133163.htm> [Žiūrėta 2017 04 14].
  22. NATO, „NATO Response Force“, 2017. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49755.htm> [Žiūrėta 2017 04 24].
  23. NATO, „NATO Spearhead Demonstrates Capability During EX NOBLE JUMP“, Supreme Headquarters Allied Powers Europe, 2015. <<http://www.shape.nato.int/nato-spearhead-demonstrates-capability-during-ex-noble-jump>> [Žiūrėta 2017 04 14].
  24. NATO, „NATO Spearhead Force deploys for the first time, Exercise Noble Jump

- underway“, Supreme Headquarters Allied Powers Europe, 2015. <<http://shape.nato.int/nato-spearhead-force-deploys-for-first-time--exercise-noble-jump-underway>> [Žiūrėta 2017 04 14].
25. NATO, „NATO’s Readiness Action Plan, Fact Sheet“, 2016, 1. <http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_07/20160627_1607-factsheet-rap-en.pdf> [Žiūrėta 2017 04 21].
26. NATO, „NATO-Russia Council Joint Statement“, *NATO*, 2010. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_68871.htm?selectedLocale=en> [Žiūrėta 2016 12 06].
27. NATO, „NATO-Russia Relations: A New Quality“, 2002. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19572.htm> [Žiūrėta 2016 12 06].
28. NATO, „Noble Jump Media Advisory“, Supreme Headquarters Allied Powers Europe, 2015. <<https://www.shape.nato.int/exercise-noble-jump>> [Žiūrėta 2017 04 14].
29. NATO, „Partnership for Peace programme“, 2016. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50349.htm> [Žiūrėta 2016 12 06].
30. NATO, „Readiness Action Plan“, 2017. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm> [Žiūrėta 2017 04 21].
31. NATO, „Relations with Russia“, 2016. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50090.htm> [Žiūrėta 2016 12 06].
32. NATO, „Signatures of Partnership for Peace Framework Document“, 2012. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_82584.htm> [Žiūrėta 2016 12 06].
33. NATO, „Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (CFE)“, *NTI*, 2016. <<http://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/treaty-conventional-armed-forces-europe-cfe/>> [Žiūrėta 2016 12 06].
34. NATO, „Wales Summit Declaration“, 2014. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm> [Žiūrėta 2017 04 21].
35. NATO, „Warsaw Summit Communiqué“, 2016. <http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm> [Žiūrėta 2017 04 14].
36. Oushakine, Serguei Alex., *The Patriotism of Despair: Nation, War, and Loss in Russia*. 1st ed., Cornell University Press, 2009.
37. Pain, Emil, „The imperial syndrome and its influence on Russian nationalism“, Kn. Pål Kolstø, Helge Blakkisrud (sud.), *The New Russian Nationalism*, 2016.

- <http://www.jstor.org/stable/10.3366/j.ctt1bh2kk5.9?seq=1#page_scan_tab_contents> [Žiūrėta 2017 03 05].
38. Payne, Keith B., „Understanding Deterrence“, *Comparative Strategy*, 30(5), 2011. <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01495933.2011.624814>> [Žiūrėta 2017 02 15].
39. Post, Jerrold, „Actor-Specific Behavioral Models of Adversaries: A Key Requirement for Tailored Deterrence“, Barry R. Schneider ir Patrick D. Ellis (sud.), *Tailored Deterrence, Influencing States and Groups of Concern*, USAF Counterproliferation Center, 2011. <http://cpc.au.af.mil/assets/tailor_deterrence.pdf> [Žiūrėta 2017 02 15].
40. Rieber, Alfred J., „Persistent factors in Russian foreign policy: an interpretive essay“, Kn. Hugh Ragsdale (sud.), *Imperial Russian Foreign Policy*, Cambridge: Cambridge University Press, 1993.
41. Sondhaus, Lawrence, *Strategic Culture and Ways of War*, Routledge, 2006, 2-3.
42. Šešelgytė, Margarita, *Europos Sąjungos Bendro Gynybos Identiteto Problema*, Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2007.
43. The Daily Vertical: ‘Krym Nash’ Trumps Yury Gagarin, *The Power Vertical, Radio Free Europe Radio Liberty*, 2017. <<https://www.facebook.com/rferl/videos/10155179630399575/>> [Žiūrėta 2017 03 03].
44. Vardys, V. Stanley, „How the Baltic Republics Fare in the Soviet Union“, *Foreign Affairs*, 1966. <<https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/1966-04-01/how-baltic-republics-fare-soviet-union>> [Žiūrėta 2017 04 25].
45. Wendt, Alexander, „Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics.“, *International Organization*, 46(2), 1992. <http://www.jstor.org/stable/2706858?seq=1#fndtn-page_scan_tab_contents> [Žiūrėta 2016 12 07].
46. Wood, Steve, „Nations, National Identity and Prestige“, *National Identities*, 16(2), 2014. <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14608944.2014.897315>> [Žiūrėta 2017 03 16].

Summary

Tailored Deterrence: NATO Mistakes in Deterring Russia

Since the end of Cold War, Western Countries via NATO had proposed both communication and cooperation to Russian Federation. Despite that, Russia breached the international law twice, first in Georgia and later in Ukraine, thus undermining Western offers. During the 2014 Wales summit which happened after the beginning of Ukraine Crisis, NATO has condemned Russian actions and switched the general tone from cooperation and communication to deterrence and started implementing strategic methods to deter Russia from further aggression. This raises the question – since Russia managed to undermine the earlier defense methods and institutions twice, would the upcoming strategies be effective? The main objective of this research is to evaluate NATO strategies created and implemented to deter Russia from aggressive actions. To simplify the work, the objective was divided into three questions, main question being about which of the NATO actions regarding Russia's deterrence can be ineffective, and side questions concerning Russian cultural variables affecting decision-making and which NATO actions between Wales Summit in 2014 to Warsaw Summit in 2016 are used to deter Russia.

In order to answer these questions both third generation strategic culture and tailored deterrence doctrines are used as a theoretical basis. According to them, each country has its own cultural symbols that can potentially affect decision-making process. To evaluate NATO's strategies there is a need to find the aforementioned Russian cultural symbols that can potentially affect Russian strategic decisions. Four symbols were found – expansionism, imperial syndrome, status and Russian patience.

NATO decisions and actions regarding Russia in the aforementioned timepiece were reviewed, mostly consisting of condemnation of Russia's actions and creating deterrence methods, such as upgrades to quick response forces, creation of new forces, and deployment of troops in ally countries.

In the end, each of the cultural variables were evaluated by stating what could be done to deter each one of them, and compared with NATO deterrence methods. To conclude, NATO has managed to deter only 2 of the variables fully, one of them half-by-half with European Union's help and the final one was impossible to deter.

Both expansionism and imperial syndrome were deterred by troop deployments in ally countries and crisis response forces, with imperial syndrome also being deterred by hybrid warfare prevention measures. Status is impossible to deter by its nature, since any anti-Russian deterrence action insults the status by default. Russian patience is deterred with not stating the expiration date for deterrence methods, and mentioning that the West is ready for negotiations with Russia once it stops breaching the international law, with EU providing sanctions causing difficulties for Russia. End recommendations for

future academic work consist of looking deeper into Russian status as a cultural symbol and finding potential ways to deter it, and analysing Russian strategic culture for more cultural variables that could be used to tailor deterrence strategy even more accurately.